

העמק דבר לפרשת שמיני

פרק ט

פרק ט, א

א וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזַקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

ולזקני ישראל. אף על פי שבאמת נקהלו כל ישראל לאהל מועד כדכתיב ויקרבו כל העדה מכל מקום קרא משה ביחוד לזקני ישראל. והנה בפרשת משכו (שמ' יב, כא) כתיב גם כן ויקרא משה לכל זקני ישראל אלא דשם כתיב לכל. וכאן כתיב ולזקני ישראל. והטעם בזה משום דשם היה הקריאה לא בשביל כבוד אלא לצורך העניין לדעת המכילתא שם. שעשאן בי"ד. פירש שסמך אותם לדינים. וא"כ היה הצורך לקרוא את כולם כדי לסומכם. או לפי הפשט שביארנו שם שהזהיר לטרור בעצמם במעשה הפסח ולא לסמוך על הפחותים שבמשפחתם. וגם לפירוש זה נצרך לקרוא לכולם. אבל כאן לא היה הקריאה בשביל איזה עניין אלא לחלוק כבוד, וכדתניא בתו"כ שכיבד בזה משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל. והכי איתא בספרי פרשת בהעלותך (פיסקא צב) לא במקום אחד ולא בשני מקומות מצינו שחלק הקב"ה כבוד לזקנים. בסנה לך ואספת את זקני ישראל. במצרים לך ואספת וגו' באהל מועד ולזקני ישראל. ולא חשיב הא דפרשת משכו והיינו כדברינו דשם לא היה בשביל כבוד. אלא בשביל דבר מיוחד לזקנים. מה שאין כן כאן היה לכבוד. משום הכי לא קרא אלא הגדולים שבהם ולא התלמידים שלהם. וכדאיתא במס' ב"ב (קיט, ב) דקימא לן שאין חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב.

והא דקראם היום לכבוד. באשר אז היתה שמחה גדולה לישראל של הורדת גלוי שכינה וכדתנן שלהי תענית ביום חתנתו זה מתן תורה וביום שמחת לבו זה בנין בהמ"ק. ובתו"כ פרשת ז' הט"ז תני כמו כן על הורדת האש באוהל מועד. והמשילו התקשרות השכינה לישראל כמו התקשרות חתן וכלה וכמו שכתבתי בס' שמות י"ט ד'. וכמו החתן ביום חופתו אף על פי דשמחת לבו בשלמות מכל מקום מפני טרדת הנשואין ופרטי אופנים

שחל בזה אינו יכול לגלות שמחתו. וכן ממילא הכלה מהול שמחתה בעצבון וטרדה רבה עד שנגמר הכל ושמחים זה בזה בשלמות אז השמחה בגלוי. כך ביום מתן תורה היה עסק רב של קבלת התורה ולא היתה השמחה בגלוי עד בואם לאוהל מועד והופיעה השכינה באור השמחה וכמו כן עדת ישראל שנמשלו לכלה היו מלאים גיל וחדוה. ע"כ היה הדבר בעתו לחלוק כבוד ביום טובה את המכובדים שבישראל. ועוד עיין ס' במדבר י' י'.

פרק ט, ג

ג וְאֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לְאָמֹר קָחוּ שְׁעִיר-עִזִּים לְחֹטְאֵת וְעֵגֶל וְכֶבֶשׂ בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה:

תדבר לאמר. ולא דבר משה בעצמו באשר התקרבות ישראל לאביהם שבשמים ע"י עבודה נעשתה באמת ע"י אהרן ובניו. לכן הרגיל משה לאהרן שיהא הוא המצוה. **בני שנה תמימים לעלה.** הקדים כאן תמימים ולא כפסוק הקודם. כדי ללמדנו דקאי גם על השנה ולא של מנין עולם. ועיין ערכין (לא,א) במשמעו שנה תמימה. ועיין מה שכתבתי להלן י"ב ו' ו' ו' שמות י"ב ה'.

פרק ט, ד

ד וְשׁוֹר וְאַיִל לְשִׁלְמִים לְזֶבַח לְפָנָי יְהוָה וּמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֲלֵיכֶם: זָבֹחַ לִפְנֵי ה'. הוא מיותר. וכבר דרשו בתו"כ דקאי על עון העגל שנזבח לפני ה', היינו שנתרצו ישראל באותה שעה ממנו. ולפי הפשט הוא כעניין שפירשנו לעיל ז' י"א. שבמדבר היו מקריבים שלמים גם לא לתכלית העולה ע"ג המזבח אלא לתכלית אכילת בשר השלמים. והינו סבורים באשר היה יו"ט ושמחה לישראל ולאהרן ובניו. ואין שמחה אלא בבשר, בא התכלית של השלמים כדי לשמוח בבשר. משום הכי פירש שיהא בא לתכלית שלמים לדורות דעיקרו רק לזבוח לפני ה'.

פרק ט, ה

ה וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל-פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ כָּל-הָעֵדָה וַיַּעֲמְדוּ לְפָנָי ה': וַיִּקְרְבוּ כָּל הָעֵדָה. כל מקום דכתיב קריבה משמעו יותר קרב מכפי הרגיל להיות. וכמו שפירשו חז"ל בב"ר (צו,ד) על הפסוק (דבר' לא יד) הן קרבו ימך למות כל מקום שנא' קריבה

קודם לימי אבותינו. וכן קריבה בהילוך לאיזה דבר משמעו בזריזות יתירה וריצה עד שהגיע לשם יותר מכדי הילוך בינוני. וכן הוא בתו"כ קרבו כולם בשמחה ועמדו לפניו. וכן להלן ויקרב אהרן אל המזבח תניא בתו"כ בזריזות. וקרוב לומר שהשמיענו הפסוק ללמדנו הא דאיתא בברכות (ו,ב) דלמיעל לבהכ"נ מצוה למירהט שנאמר נרדפה לדעת את ה' ומרומז באורייתא ג"כ. ועיין בס' דברים ד' י"א.

פרק ט, ו

ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר-צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה':

זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'. זה הפסוק אומר דרשוני שהרי כבר עשו מה שעליהם והביאו הכל אל פני אוהל מועד ומה להם לעשות עוד. ודרשו חז"ל בתו"כ אמר להם משה לישראל אותו יצה"ר העבירו מלבכם. ותהיו כלכם ביראה אחת ובעבודה אחת לשרת לפני המקום. כשם שהוא יחידי בעולם כך תהא עבודתכם מיוחדת לפניו שנא' ומלתם את ערלת לבבכם מפני מה כי אני ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים עשיתם כן וירא אליכם כבוד ה'. זה הדרוש צריך עוד יותר ביאור מגוף הפסוק. וגם מה שייך לכאן הפסוק כי ה' אלהיכם וגו'. והעניין דכבר היה בימי משה כתות בישראל שהיו להוטים אחר אהבת ה' אבל לא ע"י גבולים שהגבילה תורה. וכאשר יבואר באורך בפרשת קרח שזה היה עיקר החטא של ר"ן אנשים שהיו צדיקים גמורים וחטאו בנפשותם במה שמסרו עצמם למיתה ע"י תשוקה קדושה זו להשיג אהבת ה' ע"י הקטרת אף על פי שלא יהיה לרצון כפי דרך התורה שרק אהרן ובניו יקטירו.

והנה כבר ידע משה רבינו שכתות כאלה מתנוצצות אלא שלא הגיע עדיין השעה להתפרץ. ע"כ בבוא יום התראות גלוי שכינה שלזה היה תכלית תשוקתם וכדאיתא בשה"ש רבה א' על הפסוק משכני אמר ר' יהושע בן לוי להוטים היו ישראל אחרי שכינה ע"ש באורך. אלא שהבין שמה דמכל מקום יש בלב כמה אנשים על מה שהגיע העניין ע"י פרטי אופנים אלו. מה שאי אפשר להגיע אליו אלא בעת שנצטוו ע"ז. בשביל זה אמר משה לישראל כי לא כן הדבר. אלא אותו יצה"ר העבירו מלבכם שגם זה התשוקה אף על פי שהיא להשיג אהבת ה' בקדושה מכל מקום אם היא לא בדרך שעלה על רצונו ית' אינו אלא דרך יצה"ר להטעות ולהתעות דעת גדולי ישראל בזו התשוקה. ואמר להם משה טעם לדבר ותהיו כולכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום. פירוש אם תשימו

דעתכם לדרך התורה תלכו הכל בדרך אחד ובעצה אחת מה שאין כן אם נבקש אהבת ה' שלא בדרך התורה. ותהיה תורת כל אחד בידו ויהיו אגודות אגודות בעבודתם הוא נגד רצון ה' וכבודו ית'. וזה שמסיים כשם שהוא יחידי בעולם כך רצונו וכבודו שתהא עבודתכם מיוחדת לפניו.

והביא התו"כ יסוד לזה הדרוש מהא דכתיב כי ה' אלהיכם וגו' וסיפיה דקרא אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד. ואי אפשר לפרש שוחד ממון או דברים לפני הקב"ה או אפילו הרבה מע"ט שזה אינו בכלל שוחד דכל מה שביד האדם לעשות לטוב הרי זה מחויב וא"כ אינו שוחד. אלא על כורחך מסירת נפש ודביקות נעלה באופן שנאמר יקר בעיני ה' המותה לחסידיו. כמו שאמרו בחגיגה פ"ב (יד,ב) על בן עזאי. מכל מקום אם הוא שלא ע"פ התורה אינו עולה לרצון כ"כ ויהי נענש על זה כמו שביארנו בפרשת קרח בענין הר"ן איש שהיו חשובים לפני ה' גם אחר שנשרפו מכל מקום הרי לא נוקו מעונש. ובזה שיך לומר שלא יקח שוחד היינו שנותן נפשו על אהבת ה' ועל כבודו ית' באופן שאינו מחויב בזה ואין לך שוחד גדול מזה ובא משה רבינו בשעה המוכשרת לכך להגיד לאדם ישרו, אשר רק זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' ולא ע"י דרכים אחרים איש כפי רעיון לבבו. וכ"ז ביארנו מאמר חז"ל בתו"כ על הפסוק הנפלא הלז.

(הרחב דבר: והנה בגמרא יומא (ה,ב) איתא מנין שאף מקרא פרשה מעכב ת"ל זה הדבר. (ח,ו) הרי פירשו חז"ל זה הדבר. הדיבור והפרשת כאשר היא. וא"כ לא נתבאר המשך המקרא לפי זה אשר צוה ה' תעשו. איזה עשיה יש בזה. והמשך הסיום וירא אליכם כבוד ה'. ונראה עוד ע"פ שפירשנו בס' דברים כמה פעמים משמעות עשיה גבי דברים הוא תיקון הבנת המקרא והפרשת בדקדוק כח קוץ וקוץ לדרוש ולבאר. זה מיקרי עשיה כמו ויעש אלהים את הרקיע. דפירושו שתקנו והעמידו על מתכונתו, כמו שכתבתי שם. וכן בס' שמות ל"ב ל"ה בביאור הפסוק על אשר עשו את העגל אשר עשה אהרן יע"ש. והכי שייך תיקון הפרשת במה שמדקדקים ומעמידים על ביאורה. וכלשון הגמרא לענין הלכות בריש פסחים (ג,ב) שוין האי שמעתא כגדי מסנקן. שפירושו במה שביאר השמעתא שהיתה עמומה בידם. כך עשיית דברים משמעו להעמיד דקדוק דבר ה' על ביאורם. וכך הזהיר משה בס' דברים ל"ב מ"ו לשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת. וכמו שביארנו שם ולהלן י"ח ה'.

ובשעה שראה משה רבינו שישראל להוטים לקיים עבודת הקרבנות שצוה אותם עומדים צפופין ומקוים לראות זה העניין הנפלא של התגלות השכינה. אמר לישראל אם זה הדבר אשר צוה ה' תעשו. היינו שתדקדקו הרבה בדבר ה' עד שתעמידו דבר ה' על מתכונתו כמו שניתנה מסיני. אז וירא אליכם כבוד ה'. גם בלי הכנה זו של הקרבנות. וכדאיתא בברכות ספ"ב (יז,ב) בני מתא מחסיא אבירי לב נינהו דחזו יקרא דאורייתא תרי זימני בשתא. וכתבו התוס' בשם גאון שהיה עמוד של אש יורד מן השמים ביומי דכלה. ובירושלמי חגיגה והובא בתוס' חגיגה (טו,א) שבהיות ר"א ור"י יושבים וחורזים בדברי תורה ממקרא לנביאים כו' היתה האש מלהטט סביבם באשר שהיו שמחים כנתינתן מסיני. והיינו דבר משה בשעתו).

פרק ט, ז

ז וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן קִרְבַּ אֶל-הַמִּזְבֵּחַ וְעֲשֵׂה אֶת-חֲטָאתְךָ וְאֶת-עֹלֹתְךָ וְכַפֵּר בְּעֵדֶךָ וּבְעֵד
הָעָם וְעֲשֵׂה אֶת-קִרְבָּן הָעָם וְכַפֵּר בְּעַדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה':

קרב אל המזבח. פירש בתו"כ הגס דעתך וקרב. דכאן אי אפשר לפרש בזריזות. שזה אי אפשר לצוות באשר תלוי בתכונת הנפש. אם משיג כח הזריזות בשעה זו. אלא באשר היה אהרן ירא לגשת אל המזבח א"ל משה הגס דעתך וקרב. ובירושלמי ברכות פ"ד ה"ד וכן הוא בב"ר (מט,ח). זה שהוא עובר לפני התיבה אין אומרים לו בא ועשה אלא בא וקרב. ופירש מלשון מלחמה נגד המסטינים ומזה נקרא בכלל שם קרבן מלשון קרב ומלחמה וכמו שאמרו חז"ל (ב"ב קכג,א) על עבודת התפלה בחרבי ובקשתי בצלותי ובעותי ע"ש בהרחב דעת. וכן פירש כאן קרב אל המזבח. ואין הצווי מיוחד לאהרן לבדו אלא גם לדורות.

וכפר בעדך ובעד העם ועשה את קרבן העם וגו'. אף על פי דכלל גדול הוא דחטאת קודמת לעולה אפילו משני ענינים כדמוכח בהוריות (יג,א) דפר העלם דבר של שארי עבירות שהוא חטאת קודם לפר ע"ז שהוא עולה. וא"כ היה ראוי להקדים חטאת הצבור לעולת אהרן. מכל מקום אמר שיקדים עולה שלו לחטאת הצבור. משום שהוא כפרה בעדו ג"כ. וכפרת המכפר קודם לשל המתכפר בכל מקום. ומה שאמר ובעד העם עיין להלן ט"ז.
כאשר צוה ה'. בע"פ להקדים עולתו חטאת הצבור.

פרק ט, ח

ח וַיִּקְרַב אֶהָרֶן אֶל-הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת-עֹגֶל הַחֹטָאת אֲשֶׁר-לוֹ:

וַיִּקְרַב אֶהָרֶן. בזריזות כמו שכתבתי לעיל ה'.

אל המזבח וישחט. משום דבעי צפון המזבח משום הכי שחטו סמוך למזבח. ומזה גם כן מבואר דכל חטאת ועולה בעי צפון אפילו של בקר שהרי כאן היה עגל לחטאת.

פרק ט פסוק י

י וְאֶת-הַחֹלֶב וְאֶת-הַכֶּלֶיִת וְאֶת-הַיִּתְרֹת מִן-הַכֶּבֶד מִן-הַחֹטָאת הַקָּטִיר הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר צִוָּה

ה' אֶת-מֹשֶׁה:

ואת החלב וגו' מן החטאת וגו' כאשר צוה ה' את משה. באשר היה כאן חידוש, דבכל מקום כשמביאים חטאת ועולה שוחטים וזורקים החטאת ואח"כ העולה ואח"כ מקטירים תחלה העולה ואח"כ אימורי החטאת וכדתנן בזבחים (פט,א) פרשת כל התדיר. ועיין להלן ט"ז כ"ה. אבל כאן היה ע"פ קבלה להקדים מעשה החטאת בשלימות. ואח"כ להביא העולה. והיינו כאשר צוה וגו' ועוד עיין בפסוק י"ג בטעמו של דבר. משום הכי פירש הכתוב דבזה קדמה החטאת לעולה שלא כדין לדורות.

פרק ט, יב

יב וַיִּשְׁחַט אֶת-הָעֶלֶה וַיִּמְצְאוּ בְּנֵי אֶהָרֶן אֶלָּיו אֶת-הַדָּם וַיִּזְרְקוּהוּ עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

וימצאו. הושיטו המזרק של הדם לידו כדי לזרוק בגוף המזרק. ולא כמו בחטאת שהיה המזרק ביד בני אהרן. ואהרן טבל אצבעו. והיינו דאיתא בריש ב"מ (ב,א) ומצאתה (דב' כב,ג) דאתא לידיה משמע. ולמדו מזה הפסוק.

פרק ט, יג

יג וְאֶת-הָעֶלֶה הַמִּצִּיאוֹ אֶלָּיו לְנִתְחִיָּה וְאֶת-הָרֹאשׁ וַיִּקְטֹר עַל-הַמִּזְבֵּחַ:

לנתחיה ואת הראש. הראש קודם לנתחים כדאיתא חולין (כז,א) אלא בשביל שהנתחים רבים כתיבי קודם. ויש לומר עוד דכאן נשתנה גם בזה משום דבאמת לא היה הקטרה בשעת הנחה על המזבח שהרי לא היה עוד אש עד בסוף משום הכי לא היה נפקא מינה במה שהיה מניח את הראש קודם לעניין הקטרה. ע"כ הניח תחלה האברים. ולמד זה

ממה שצוה ה' להעלות אברי החטאת קודם לעולה כמו שכתבתי לעיל (פס', י). היינו גם כן מזה הטעם באשר לא היתה מכל מקום ההקטרה של החטאת קודם לעולה עד שבא האש והוקטר הכל. ולהיפך מתחלה כשנפל האש מן השמים נשרפו העליונים תחלה משום הכי היה הראש מלמעלה.

פרק ט, יד

יד וַיִּרְחֹץ אֶת-הַקֶּרֶב וְאֶת-הַכְּרָעִים וַיִּקְטֹר עַל-הָעֹלָה הַמִּזְבֵּחַ:
וירחץ וגו' ויקטר וגו'. נתבאר לעיל ח' כ'.

פרק ט, טו

טו וַיִּקְרַב אֶת קֶרְבֵּן הָעֵם וַיִּקַּח אֶת-שְׁעִיר הַחֲטָאת אֲשֶׁר לָעֵם וַיִּשְׁחָטְהוּ וַיִּחַטְּאֵהוּ כְּרִאשׁוֹן:

כראשון. שלא נימא היה שעיר הצבור של ע"ז לכפר על מעשה העגל. וא"כ היה ראוי להכניס הדם לפניו. והרי היה עמו גם עגל לעולה כמו קרבן ע"ז של צבור. משום הכי קמ"ל שהיה כראשון. בא דמו על מזבח החיצון והטעם הוא משום שכבר נתכפרו קצתו בקרבן אהרן וכדכתיב לעיל וכפר בעדך ובעד העם. ואחרי שנתכפרו מחצה נעשתה חטאת חיצונה לעניין זריקת הדם. ועוד עיין בסמוך.

פרק ט, טז

טז וַיִּקְרַב אֶת-הָעֹלָה וַיַּעֲשֶׂה כַּמִּשְׁפָּט:

ויעשה כמשפט. כדין חטאת שקודמת לעולה. ולא כדין חטאת ע"ז שעולה קודם לחטאת כדאיתא שלהי הוריות (יג, א) וזבחים (צ, א). אבל כאן שכבר היה להם כפרה מחצה בחטאת אהרן משום הכי היה כאן כמו שארי חטאות צבור.

עוד נכלל בזה העשיה תיקון הקטרתו שלא נהג בעולה זו כמו בעולתו שהוא בעצמו נתח והוא בעצמו רחץ הקרב והכרעים. וע"כ היו שתי הקטרות כמו שכתבתי לעיל ח' כ' אבל זה לא היה אלא בעולת עצמו שהוא היה בעלים. ורצה לעשות בעצמו. אבל כאן בעולת העם נתעסקו הרבה בניתוח ורחיצה והקטירו הכל ביד וזהו כמשפט שאין צריך דוקא מעשה כהן בו.

פרק ט, יז

יז ויקרב את-המנחה וימלא כפו ממנה ויקטר על-המזבח מלבד עלת הבקר:

וימלא כפו ממנה. היא קמיצה. מכל מקום צריך טעם למה כתב כאן לשון משונה. אלא נכלל כאן עוד כונה שניה. דבאמת עשה כאן אהרן שלא כדין לדורות. דשלמים קודמין למנחה כדתנן בזבחים פרשת כל התדיר (פט,א). ומקרא מלא כתיב גם כאן (פס',ד) ושור ואיל לשלמים וגו' ומנחה בלולה בשמן. אלא משום שבכל הקרבנות שעשה אהרן באותו יום נתמלאו ידיו בזה לעבודת המזבח. ועדיין לא נתמלא אלא אצבעותיו שהם כלי המעשה ולא הכף. והשלמים טעוין תנופה על הכף ועדיין לא נתמלא הכף בעבודה. דתנופה עצמה אינה עבודה שמעכבת. ע"כ הקדים אהרן את המנחה ובקמיצה מלא גם כפו ממנה.

ויקטר על המזבח מלבד עולת הבוקר. לפי הפשט לא קאי במנחת הבוקר שהרי לא נשתוו מעשה מנחה זו שנקמצה למנחת התמיד שכולה כליל כדין מנחת נסכים. אלא לא מיירי כ"א בעולה עצמה וכמו שכתב הרמב"ן שבא ללמד שאין עולת העם פוטרת עולת התמיד. אבל לא ביאר יפה אמאי כתיב כאן גבי הקטרה ולא כתיב גבי עשיית העולה לעיל. (פס',טז).

ונראה משום דזה כלל גדול דחובה עולה זה בזה אם לא שיש איזה שנוי והוכחה שאיננה כראשונה וכמו שכתבו התוס' ב"ק (סה,ב) לענין חומשו עולה בכפילו. וביארנו בס' שמות "פ תשא (ל,יב). ע"כ היה עולה על הדעת דעולת הצבור שהיה כבש בן שנה כמו עולת התמיד עולה בו לענין מצות הקטרה. ובשלמא שחיטה וזריקה לא נשתוו בזמן. שהרי עולת התמיד קדמה לחטאת ועולת העם היתה אחר החטאת. מה שאין כן בהקטרה דשניהם היו קודמים לחטאת הייתי אומר דעולה זה בזה ואין צריך להקטיר רק כזית שמעכב את הדם משום הכי כתיב גבי הקטרה מלבד עולת הבוקר. ולפי דברינו שהוא כמו שכתב הרמב"ן קאי ויקטר על המזבח על העולה. א"כ מה שכתב תחילה ויעשה כמשפט לא מיירי בהקטרה. וכמו שכתבתי שם דמיירי בשחיטה וזריקה וגם בנתוח ורחיצה.

פרק ט, יט

יט ואת-החלבבים מן-השור ומן-האיל האליה והמכסה והפלית ויתרת הפבד:

והמכסה. היינו קרום שנקרא טילא. והרמב"ן כתב שכל החלב נכלל במכסה ולא ידעתי אמאי בשור כלל הכתוב ואת החלבים. ובאיל פירש איזה חלבים. אלא נראה ד"ומן האיל" קאי למעלה ולמטה כמו דכתיב ואת החלבים מן השור ומן האיל. ומן האיל האליה. והמכסה וגו' קאי גם כן על שניהם. וא"כ הכי פירושו ואת החלבים היינו חלב הדקין ושעל הקרב בשניהם ומן האיל לבד האליה. והמכסה וגו' חוזר לשניהם.

פרק ט, כא

כא וְאֵת הַחֲזוֹת וְאֵת שׁוֹק הַיְמִין הַנִּיף אֲהַרְן תְּנוּפָה לִפְנֵי ה' כְּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה:

ואת החזות ואת שוק הימין הניף וגו' כאשר צוה משה. בשביל שעד כה לא נזכר תנופה בשוק כלל, זולת באיל המלואים של שבעה ימי המלואים שהיה משונה משארי שלמים במה שהוא היה עם החלבים, ולא החזה, אבל בשלמים לא נזכר בפרשה ויקרא-צו רק תנופת החזה משום הכי פירש הכתוב כאשר צוה משה. משה אמר לאהרן שכך הדין. ולהלן (י,טו) היה הדבור מפורש שוק התרומה וגו' להניף תנופה. אבל זה היה הדבור אחר מיתת נדב ואביהוא.

והנה מן הדין תנופה לפני הקטרה. החזה והשוק יחד עם החלבים. וכאן כתיב תחלה ויקטר החלבים. ואח"כ ואת החזות וגו' הניף אהרן וגו'. נראה שלא הניף אהרן כאן השוק עם החלבים. משום שלא אמר משה בשם ה' דשוק טעון גם כן תנופה. וכסבור אהרן שמשה מפי עצמו צוה כך. [וכיוצא בזה פירש במד"ר ו,ט] ע"כ הניף אהרן השוק עם החזות אחר הקטרת החלבים. ומשום הכי כתיב ואת שוק הימין ולא כתיב שוקי הימין כמו ואת החזות. ללמדנו כי לא עשה כדין תנופת החלבים עם החזה. אשר כל קרבן בפני עצמו. חלבו עם חזהו. וכך הוא הדין שיהא עם שוק של אותו הקרבן. אבל כאן הניף אהרן השוק עם שני החזות, והוא משום שסבור היה שאין בשוק דין תנופה.

ובזה יבואר הא דתניא בתו"כ על זה הפסוק להגיד גדולת אהרן וגדולת בניו שבשעה קלה למדו שבע עבודות שחיטה וקבלה כו'. ולכאורה תמוה האיך למדו מזה הפסוק כך. אלא כמו שכתבתי דלהכי פירש הכתוב דאהרן עשה שלא כדין בתנופת השוק משום שהיה אצלו חידוש וכסבור שמשה מפי עצמו אמר כך. עד שהגיע למאמר משה פירש להלן י' ט"ו ע"ש. מזה למדנו דשארי עבודות עשו הכל כדין.

פרק ט, כב

כב וַיִּשָׂא אֶהָרֶן אֶת-יָדוֹ [יָדָיו] אֶל-הָעַם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרֶד מֵעֵשֶׂת הַחֲטָאֹת וְהֵעֵלָה וְהִשְׁלַמְתִּים:
וירד מעשות וגו'. ידוע הברייתא בתו"כ (מכילתא דמילואים פיסקא כט) הרי זה מקרא מסורס. דעבודה קודמת לברכת כהנים. וכן הוא בגמרא סוטה (לח,א) אבל מכל מקום אין המקרא יוצא מדי פשוטו. דלפי הדרש אחר וירד מעשות וגו' היינו אחר הקטרה קשה שהוא לגמרי מיותר שהרי כבר כתיב ויקטר בכל הקרבנות. ותו, אמאי לא כתיב גם כן מעשות המנחה.

אלא כך העניין, שאהרן העלה הכל על המזבח (פס',כ). ועדיין לא בא האש. והיו מונחים צבורים זה על זה. ופירוש ויקטר הוא כמו שכתב רשב"ם ששם אותם על המזבח ובבוא אש של מעלה אח"כ נקטר. וכשירד מן הקטרה חזר ועלה בשביל ברכת כהנים. ולפי הפשט עוד לא נצטוו כלל על זה שהרי לא כתיב שבניו גם כן עלו לדוכן כפי הצווי. אלא אהרן מעצמו נתעורר לעלות במקום גבוה מן העם כולו ולברך אותם, ומשום הכי עלה על המזבח ובשביל שאין כבוד המזבח לעלות בחנם לגמרי שלא לצורך עבודה, ע"כ תיקון האימורים ואברי עולה שהיו צבורים זה על זה. ועיינו כדאיתא מעין זה ביומא (יב,א) לובש שמונה ומהפך בצינורא. וזה נקרא עבודה. וכן כאן תיקן קצת הנחת הנתחים שהחטאת מונחת למטה היינו חטאת אהרן כמו שכתבתי לעיל י'. ואח"כ העולה למעלה והשלמים למעלה. מה שאין כן המנחה לא היה צריך תיקון זהו פשוטו של מקרא. אלא שדרך הגמרא לפרש המקרא גם לדורות משום הכי היפך הסדר. וכיוצא בזה פירש הגר"א ז"ל בפרשת אחרי בסדר הפרשת שעפ"י הגמרא כתיב שלא כסדר.

פרק ט, כג

כג וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאֶהָרֶן אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת-הָעַם וַיֵּרָא כְבוֹד-ה' אֶל-כָּל-הָעַם:
ויבא משה ואהרן. פרש"י בשם תו"כ ללמדו על מעשה הקטרת. והוא משום שלא ראה אהרן מעשה עבודה זו בימי ז' ימי המלוואים כמו שכתבתי בס' שמות מ,ט שלא כהרמב"ן שם. וסבירא ליה להאי תנא שנתחנך המזבח בשמיני בקטרת של שחרית. ובירושלמי יומא (א,א) מקשה אמאי לא תני שלמדו מעשה חביתין שג"ז לא היה עד היום ומשני דזה למדו בחוץ.

ויצאו ויברכו את העם. מכאן למדנו שתי פעמים ברכת כהנים כמו שכתבתי התוס' ברכות (יא,ב) ד"ה וברכת כהנים. דברכת כהנים בנשיאות כפים היה אחר עבודה אבל היה עוד בתפלה לפני עבודה כמו שאנו מזכירים בתפלה. והיינו כמו באותו יום שהיו שתי פעמים ברכת כהנים. אלא דבאותו יום היה ברכת כהנים שבתפלה מאוחרת משום להסמיך לראיית הכבוד.

וירא כבוד ה' וגו'. בענן כנהוג כמה פעמים דכתיב ראיית כבוד ה'.

פרק ט, כד

כד ותצא אש מלפני יהוה ותאכל על-המזבח את-העלה ואת-החלבים וירא כל-העם וירנו ויפלו על-פניהם :

את העלה ואת החלבים. היה בדרך נס שהרי מתחלה היה לשרוף את החלבים שלמעלה לפני בשר עולה. אבל היה בדרך השגחה שיוקטר תחלה העולה ואח"כ חלבי שאר קרבנות כדין תורה שהעולה קודמת.

וירנו. אמרו שירה על העבר.

ויפלו על פניהם. התפללו על להבא שיהיה השכינה שורה ביניהם. והכי איתא בתרגום יונתן. ובירושלמי תענית (ד,ב) הביא ראייה מדכתיב (דבהי"ב כט,כח) וכל הקהל משתחוים זה המעמד. שהיו מתפללים כידוע. הרי דהשתחויה זו תפלה. ועיין ס' בראשית כ"ד כ"ו.

פרק י

פרק י, א

א ויקחו בני-אֶהֱרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מִחֶתְתּוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֵשׁ וַיִּשְׂימוּ עָלֶיהָ קִטְרֶת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֲתֶם:

בני אהרן נדב ואביהוא. ולא כתיב נדב ואביהוא בני אהרן. מכאן דרשו בתו"כ במכילתא דמלואים פרשתא א פיסקא ל"ב שלא חלקו כבוד לאהרן. שנהגו כמו שלא היו בניו. והכי נדרש בפרשת וישלח (לד,כה) ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי.

(הרחב דבר: ויש להסביר טעם השנוי. דשם כתיב שני בני יעקב. וכאן כתיב בני אהרן. והנה שם ביארנו משמעות שני שהיו נכנסים לאותו מעשה שלא בדעה אחת יע"ש. מה שאין כן כאן שניהם נכנסו בדרך אחת של אהבת ה'. ולא יכלו להתאפק על התשוקה להשיג דעת וכבוד אלהים. וברוב תשוקה נכנסו להקטיר בהיכל. וקטרת הוא דבר המביא ליד התקרבות יתירה לשמים. וע"כ נבחר הקטרת להר"ן איש במחלוקת קרח אשר גם המה נתעצמו בזו התשוקה יותר מהמדה כמו שביארנו שם. ולעיל ט,ו.

והנה במ"ר פרשת אחרי (כ, ו-ט) איתא שחטאו במה שנכנסו פרועי ראש ומחוסרי בגדים ושתוי יין והובא בתוס' יומא (נג,א). ולפי השקפה ראשונה הוא פלא למאי נעמיס על קדושי עליון אלו כ"כ עונות יותר מהמפורש. אלא העניין דמאן דמפרש הכי סבירא ליה שלא הכניסו אש זרה עפ"י טעות הוראה כדעת ר' אליעזר שהורו בפני משה רבן. אלא להיפך שידעו שאין כן הלכה לדורות לבני אהרן. אלא בשביל תגבורת התשוקה להשיג אהבת ה' מצאו את לבבם לעשות מה שלא נצטוו וא"כ אין כאן דין כהונה כלל.

ובזה גם כן מדויק מה שכתוב בני אהרן ואח"כ נדב ואביהוא ללמד שלא נכנסו מצד שהם בני אהרן אלא מצד עצמם ותשוקתם הקדושה).

ויתנו בהן אש. לא כתיב עליהן אש כמו בפרשת קרח (טז,יח) היינו שלא מלאו המחיתה אש אלא בתוכן.

וישימו עליה קטרת. עליהן מיבעי וכמו שכתוב בעדת קרח (טז,ז) ותנו בהן אש ושימו עליהן קטרת. ועיין רמב"ן. ונראה דבאמת לא נכנסו שניהם בישוב הדעת זה עם זה. וכדתיניא בתו"כ איש מחתתו. איש מעצמו ולא נטלו עצה זה מזה. ומשום הכי כשבאו לפני ומצאו זה את זה הוחלט בדעתם שלא יקטירו שניהם כאחת אלא אחד מהם יקטיר והשני היה מסייע לו משום הכי כתיב עליה. ועיין במדבר ג' ד' רמז עוד לזה.

אש זרה אשר לא צוה אותם. אין הלשון מדויק שהרי אסור היה להביא אש זרה ואיך שייך לומר אשר לא צוה דמשמע שלא נזהרו ע"ז כ"ג. ועיין מה שכתב בעל הטורים. ובדרך דרש הנזכר בהרחב דעת. שנכנסו מאש התלהבות של אהבת ה' ואמרה תורה דאף על פי דאהבת ה' יקרא היא בעיני ה' אבל לא בזה הדרך אשר לא צוה וכמו שכתבתי לעיל (ט,ו) בשם התו"כ על הפסוק ויאמר משה זה הדבר וגו'.

פרק י, ב

ב ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימתו לפני ה' :

וימותו לפני ה'. פגע בהם מדת הדין תיכף ומיד בשביל שהיו לפני ה' בפלטין של מלך מלכי המלכים הקב"ה. ואי היו עושים איזה עבירה שחייבים עליה מיתה בידי שמים בחיוב לא היה נוגע בהם מידת הדין באותה שעה אבל בפלטין של מלך חמת מלך מלאכי מות. וכן פירש הכתוב ר"פ אחרי בקרבתם לפני ה' וימותו. לא שהחטא היה שהקריבו עצמם לפני ה' אלא משום הכי נענשו מיד על ההקרבה שלא כדין בשביל שנתקרבו עצמם באותה שעה לפני ה'.

פרק י, ג

ג ויאמר משה אל-אֱהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר-דִּבֶּר ה' לְאמֹר בְּקִרְבֵי אֶקְדֹּשׁ וְעַל-פְּנֵי כָל-הָעָם אֶכְבֹּד וַיִּדְם אֱהֲרֹן:

הוא אשר דבר ה'. זה העניין של מיתתם הוא דבר ה'. וכיוצא בזה ביארנו בס' בראשית (כד, נא) ובס' שמות (טז, כג) בלשון משה רבינו הוא אשר דבר ה' וכך כתב הרמב"ן. **בקרבי אקדש ועל פני כל העם אכבד.** הודיע לו סיבת העונש שבא לשני תכליתים נעלים. חדא כדי להראות חומר מקדש וקדשיו. וכדי לאיים בזה על הכהנים לדורות שיהיו נזהרים הרבה בקדשי ה'. וזה מאמר משה בקרובי אקדש. בבני אדם הקרובים אליו יתקדש בעיני ישראל שיכירו בזה עוצם קדושתו ורוב ההכרח להזהר בחילול קדושתו ח"ו. **ועל פני כל העם אכבד.** עוד תכלית שידעו כל העם בזה דהמשכן הוא פלטין של מלך והשכינה שורה בקרבם, שהרי משום זה נגעה בהם מידת הדין בזעף.

(הרחב דבר: וזה התכלית גרם נמי לבני עלי דכתיב ולא ישמעו לקול אביהם כי חפץ ה' להמיתם. פירש משום הכי לא שמעו מוסר אביהם לא שהיו רעים כ"כ בזוי מוסר חלילה. אלא שהקב"ה הקשה את לבם שלא ישמעו וגו' וכדי להמיתם. ואף על פי שאין כך מדתו של הקב"ה החפץ בתשובה יותר מבעונש מכל מקום בבני עלי שהיה חטאם בבזיון קדשי ה' רצה הקב"ה להראות חומר מקדש וקדשיו. והיינו דאיתא בזבחים (ו, ב) שעירי עצרת למה הן באין, על טומאת מקדש וקודשיו נזרק דמו של ראשון שני למה הוא בא על טומאה שאירע בין זה לזה. אמור מעתה ראויין ישראל להקריב קרבנותיהן בכל שעה כו'. הנה

הקדים התנא שבאין על טומאת מקדש וקדשיו ללמדנו דמשום הכי ראויין להביא בכל עת ובכל שעה. הואיל והוא נוגע לכבודו ית'.

וידום אהרן. שלא בכה. דבכיה על המת הוא באמת מצוה כדאיתא במו"ק שלשה לבכי. ומי שאינו בוכה על קרוביו הרי זה מגונה וכמו שהאריך הרמב"ן בהקדמה לס' תורת האדם. אבל הטעם לזה הוא אם במיתת בנים קטנים ר"ל ובא לעונש. הרי התכלית שירגיש בעונשו והחי יתן אל לבו אבל אם לא יבכה דומה להבן שאביו מייסרו והוא עומד ומצחק ומוסיף בזה צער לאביו. ואם בקרובים גדולים ואין בא לעונש החי מכל מקום הרי כבוד המת הוא והרי כבוד המת הוא ענין גדול שדוחה לאו דטומאת כהנים כידוע. אבל בזה הענין שהודיע משה אשר מיתתם הוא לתכלית כבוד ה' וישראל א"כ אין לאהרן לבכות. והרי זה דומה לאב שנוטל בגד בנו לדבר הכרחי ואם הבן יבכה ויצטער יהא גורם צער לאביו מה שאין כן אם מראה פנים צהובות הרי זה עושה בזה נחת רוח לאביו במה שהראה כי רצון אביו זהו רצונו. מיהו ראוי היה לכתוב וישמע אהרן היה במשמע שפיר ששמע והבין אשר לפניו. אבל וידם משמעו אף על פי שלא בכה מכל מקום לא קבל גם כן בשמחה דברי משה כראוי לאהרן קדוש ה'. אבל לא משום מיעוט חסידות ח"ו אלא משום שהבין שיש בזה דברים בגו בנוגע לחטא העגל. וכאשר יבואר בתשובת אהרן על השעיר אשר שורף.

פרק י, ד

ד ויקרא משה אל-מישאַל וְאֶל אֶלְצָפָן בְּנֵי עֲזִיָּאֵל דַּד אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם קִרְבוּ שְׂאוּ אֶת-אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי-הַקֹּדֶשׁ אֶל-מַחוּץ לַמִּחֲנֶה:

אל מישאל ואל אלצפן בני עזיאל דד אהרן. כבר נדרש בתו"כ למאי כתיב דד אהרן. ולפי הפשט משמעות דד כמו ידידות מלשון כי טובים דדיך. ובא לפרש למה קרא לבני עזיאל יותר מבני יצהר וכדומה. אלא משום שידע משה שיש מהם מקנאים לאהרן וכבודו והיו נראים בזה כשמחים לאידו. ע"כ קרא לבני עזיאל שידע שהוא אוהב וריע ומצטער בצערו. וכן היו בניו עונים ותיקים. ומדתו של מישאל יש להבין ממה שהיה אחיו הקטן נשיא לקהת והוא לא ערער ע"ז. וגם אלצפן שמו אליצפן וכתב חסר יו"ד לראות שהיה שפל בעיני עצמו כידוע דרכי השמות.

קרבו שאו וגו'. לפי הפשט מתו בהיכל ומשום שלא היו כהנים להוציא הטומאה נכנסו ליום. כדתינא שלהי מס' עירובין אם אין שם כהנים נכנסין ליום.

(הרחב דבר: ובתו"כ פליגי בזה ר' אליעזר ור' עקיבא. ר' אליזר סבירא ליה לא מתו אלא בחוץ מקום שהלויים מותרים ליכנס לשם שנא' ויקרבו וישאום בכותנותם ור' עקיבא אומר לא מתו אלא בפנים כו' א"כ למה נאמרו ויקרבו, אלא מלמד שהטילו חנית כו'. ולכאורה תמוה מה זה קשה שנכנסו הלויים להוציא הטומאה אחר שלא היו כהנים ומה שכתב הרמב"ן בזה אינו מובן כ"כ. ונראה שהדיוק הוא במה שכתב ויקרבו שניהם הלא די היה שיכנס אחד ויוציא אחד ואח"כ את השני ואמאי קרבו שניהם לפני ממחיצתן. ומשום הכי פליגי תנאי.)

פרק י, ה

ה ויקרבו וישאום בכותנותם אל-מחוץ למחנה באשר דבר משה:

כאשר דבר משה. מיותר והיה ראוי לכתוב ויעשו כן. אלא משום דעיקר הצווי להם היה להוציא הטומאה מאת פני הקודש שמצוה בלויים אבל אחר שהוציאו משם היו יכולים למוסרם לכתפים אחרים לישא חוץ למחנה ולא שייך כאן משום המתחיל במצוה אומרים לו גמור שתחלת העשייה היה לשם קודש. והרי זה כדכתיב בדה"ב כ"ט ט"ז שהכהנים מסרו ללויים. אבל המה נשאו בעצמם אל מחוץ למחנה ועל זה כתיב כאשר דבר משה מעצמו משום שזה היה כבוד המתים בגדולי ישראל הללו. ועיין בס' במדבר ה' ד' דביארנו משמעות כאשר דבר וגו' לא לפי הכונה אלא כאשר דבר. לא לפי הכוונה אלא כאשר דיבר שטחית הדברים.

פרק י, ו

ו יאמר משה אל-אהרן ולא לעזר ולאיתמר בניו ראשיכם אל-תפגעו ובגדיכם לא-תפרמו ולא תמתו ועל כל-העדה יקצף ואחייכם כל-בית ישראל יבכו את-השרפה אשר שרף ה':
ואחייכם כל בית ישראל יבכו וגו'. ידוע המדרש על הא דאיתא באהרן ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל דמשמע אפילו נשים. ובמשה כתיב ויבכו בני ישראל. משום שמדתו של אהרן היה אוהב שלום ומעולם לא אמר לאיש ולא לאשה סרחת. ולא נתבאר

א"כ אמאי כתיב בנדב ואביהוא כל בית ישראל יבכו והלא לא מצינו שהיה להם מדה זו. ולא קשייא מידי דהתם כתיב שלשים יום זהו רבותא גדולה. מה שאין כן כאן היה רק בשעת הוצאה וקבורה ואין רבותא שיבכו אפילו נשים על גדולי ישראל. ועדיין יש להבין לשון יבכו באזהרה היאך אפשר להזהיר שיבכו הא בכיה תלויה אך בהתעוררות הלב ומה יעשה האדם שאינו מתעורר לבכי. ונראה שבא הכתוב לבאר האיך יבכו במה שכתב יבכו את השרפה. דהכי מיבעי על השרפה. אלא משמעות את כמו עם השרפה. והכי פירושו מי שיש לו איזה צער ודבר להתפלל ולבכות לפני ה', יבכה באותה שעה שהמת הנעלה מוטל לפניו, כי אותה שעה רצויה להעלות בכיותיו ומבוקשו מפני כבוד שעושה בזה להמת. וכבר נתבאר בספר בראשית ל"ה ח' דברי חז"ל ע"ז.

את השריפה אשר שרף ה'. שתי פעמים שריפה. היינו שריפת נפש בהיכל ושריפת הגוף חוץ למחנה היינו שופרא דבלי בעפרא. (ברכות ה.ב. ע"ז כא,א) והרי זה כמו חטאת הקהל דאימורים נשרפים על המזבח וגופו חוץ למחנה.

(הרחב דבר:) והיינו דאיתא בשבת (קנג,א) אחים בהספדאי דהתם קאימנא. ולכאורה הכי מיבעי דהתם הוינא דלשון עמידה לא שייך בנשמה, כדאיתא ברבה פרשה יתרו (שמו"ר כח,ו) על הפסוק ואת אשר איננו עמנו היום דלהכי לא כתיב עומד היום ללמדנו על הנשמות שאין בהם עמידה וא"כ אמאי אמר בלשון שאינו מדויק? אלא בא ללמד דמיתת צדיק מכפרת כמו חטאת הקהל, וא"כ בעי אז ודוי כמו בשעת סמיכת הקרבן. וסמיכה היא בעמידה כדאיתא ביומא פ"ג,מ"ח שמעמידים את הקרבן הנסמך וכבר אמרו במס' הוריות ד"ו א' דחטאת הקהל קרויה עולה. והיינו דכמו עולה בא להפיק רצון מלפני ה' וכמו שכתבתי לעיל א' ג'. כך חטאת הקהל. והוא הדין צדיק בעת הספדו. ומכל שכן בפניו. והיינו יבכו את השרפה כמו שכתבתי בהעמק דבר.

פרק י, ז

ז ומפתח אהל מועד לא תצאו פן-תמתו כי-שמן משחת ה' עליכם ויעשו כדבר משה:
כי שמן משחת ה' עליכם. אף על פי שאין אתם כהן גדול מכל מקום יש לכם דין משוח שעבר שאסור גם כן בפריעה ופרימה. אף על פי שלכמה דברים לא היה להם דין משוח שעבר מכל מקום בזה שנוגע לכבוד ה' יש לכם דין משוח. ופירש משחת ה'. משום דשמן

המשחה הניתן על המלך הוא בא לגדל כבוד ועוז המלך מה שאין כן שמן המשחה הניתן על הכהן גדול בא לגדל כבוד ה' על ידו.

ויעשו כדבר משה. באשר שיבואר להלן פסוק י"ט בהרחב דעת שהיה באמת ויכוח בין משה לאהרן אי היה להבנים דין כהן גדול באותה שעה והוטבו דברי אהרן שלא היו ככהן גדול ומכל מקום כאן עשו כדברי משה אף על פי שלא היה בדעתם כי כן הוא.

פרק י, ט

ט יין ושכר אל-תשת אתה ובניך אתך בבאכם אל-אהל מועד ולא תמטו חקת עולם לדתיכם:

יין ושכר וגו'. באשר דאון פסול לעבודה משום דשרוי בצער אינו יכול להיות באהבת ה' ודביקות הבאה אך מתוך שמחה של מצוה. ומשום הכי אכילת קדשים לבעלים גם כן אסור לאון. עיין פרש"י יומא (יד, א) ד"ה מי לא מטריד. ואך כהן גדול רשאי להקריב און משום שלפי ערך גדולתו אפשר להתגבר על צערו ולעמוד לפני ה' בשמחה וכך היתה מדתו של אהרן. אמנם היא עבודה קשה שבמקדש ונצרך דבר לסייע לזה. והייתי אומר לשתות יין ושכר וכמו שכתוב תנו שכר לאובד ויין למרי נפש ישתה וישכח רישו. משום הכי הזהיר הקב"ה לאהרן ובניו באותה שעה. שהמה לא ישתמשו בעצה זו בבואם אל אוהל מועד להשיג אהבה.

פרק י, י

י ולהבדיל בין הקדש ובין החל ובין הטמא ובין הטהור:

ולהבדיל בין הקדש וגו'. הוסיף הקב"ה לתת עצה אחרת לשמח הלב ולהסיח דעתו מצער. היינו ע"י יינה של תורה המשמחת לב כדכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב. וביומא (עב, ב) איתא זכה משמחתו. ומשמעות בין הקודש ובין החול ולא כתיב בין הקודש לחול ובין הטמא לטהור כמו להלן כ' כ"ה. כבר נתבאר להלן י"א מ"ז דפירש בין ובין היינו הספיקות הנופלים בין קודש ודאי בין חול ודאי ויש שנוטה ספיקו יותר לקודש ויש להיפך. וברור הספיקות והלכותיהם משמח הלב מאד כידוע מאמר החכם שאין שמחה כהתרת הספיקות.

פרק י, יא

יא וְלִהְיוֹת אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-כָּל-הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֲלֵיהֶם בְּיַד-מֹשֶׁה:

ולהורות את בני ישראל וגו'. עוד הוסיף עצה המשמחת הלב הוא להורות לתלמידים מקשיבים. וכבר נתבאר בס' דברים ועוד בכמה מקומות. דחקים משמעו כמה פעמים המדות שהתורה נדרשת בהן ע"י פלפול התלמוד וכמו שפירשנו בס' בראשית מ"א י' על הפסוק ומחקק מבין רגליו. שהוא פלפול התלמוד. ונצטוו אהרן לעסוק בזה ויהי גורם שמחת הנפש המשכחת כל צער ויגון. ופירש את כל החקים כאן הוא כמו שפירשו חז"ל בכריתות (יג,ב) את כל החקים אלו מדרשות. ולפרש"י הוא שדורשין בפירקא. ולפירוש הרמב"ם הוא דרשות תו"כ וספרי ומכילתא והכל בא ביד משה זהו התלמוד. ואף על פי שביארנו לעיל בס' שמות ר"פ תצוה (כז,כ) ובס' דברים (י,ו) שכוח אהרן היה נעלה בסברא ולא דרך חידוש ופלפול מכל מקום זה אינו אלא כשהוא לעצמו לא נצרך לפלפול אלא מורה ומכוין האמת. מה שאין כן כשהוא מלמד לתלמידים, היה מוכרח להודיעם דרך ההכרח לפסק הלכה.

ולפי דברינו נכלל כל הוראות איסור והיתר בכלל בין הטמא ובין הטהור דמאכל אסור מיקרי טמא כמבואר בפרשת זו. ומתחלה הזהיר על הוראה ואח"כ להגדיל תורה באמצעות החקים אשר צוה ה' ביד משה. היינו י"ג מדות. כ"ז לפי הפשט והדרש ידוע.

פרק י, יב

יב וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל אֱלֻעָזָר וְאֶל-אֵיִתָּמָר בְּנֵי הַנּוֹתְרִים קָחוּ אֶת-הַמִּנְחָה הַנּוֹתֶרֶת מֵאֲשֵׁי יְהוָה וְאָכְלוּהָ מִצוֹת אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא :

קחו את המנחה. פרש"י שאתם אוננין וקדשים אסורים לאונן וא"כ היה כמו כן להזהיר על שירי חטאת קדשי שעה שהוא שעיר העם ואפילו על קדשי דורות, לפי שהיה סבור משה ששעיר ר"ח עדיין קיים והוא נאכל. אכן עוד יש לדקדק כפילות המקראות ואכלתם אותה במקום קדוש. והרי כבר אמר ואכלוה מצות אצל המזבח. ונראה דבא משה רבינו ללמדנו הלכות דשייך לאכילת קדשים מה שלא נתבאר עד כה. והנה ידוע דקדשים מצוה שיהא נאכל לתיאבון כמו פסח וכן מצוה שיהא נאכל על השובע וכמו שכתבתי לעיל ו' ט'. והדבר מובן דכמו כן אם יש קדשי קדשים וקדשי קלים מצוה לאכול קדשי קדשים מתחלה לתיאבון ולבסוף על השובע. והנה אם יש קדשי קדשים מנחה וחטאת מצד הסברא יש

להקדים מנחה מחמת שלחם קודם לבשר. ועוד דמנחה נתקרבה יותר למזבח מבשר החטאת שהרי מתחלה היה הגשת המנחה כולה אצל המזבח והיינו שאמר משה שתי אכילות של המנחה תחלה אכילה ראשונה אצל המזבח והוא בפנים בחצר שהוא מקום קדוש יותר. והטעם הוא משום שזה כלל גדול אין מעבירין על המצוות. משום הכי כשעמדו הכהנים אצל המזבח וגמרו ההקטרה הביאו לשם המנחה תחלה האפויה מצות אצל המזבח. וביאר אח"כ מצות אכילה אחרונה. ואמר ואכלתם אותה. דוקא במקום קדוש. משמעו שיהא רק במקום קדוש קרוב לפתח החצר והיינו משום שבינתיים צוה לאכול חזה התנופה ושוק התרומה במקום טהור ויצאו לחוץ ואכלו. ואח"כ נכנסו בחזרה ואכלו על השובע ואין מעבירין על המצוות. ע"כ מצוה לאכול סמוך לפתח רק שיהיה במקום קדוש. אבל באכילת החטאת לא היה למשה להזהיר נוסף על הפרשת האמורה מכבר. ומסתמא יאכלו אהרן ובניו אחר המנחה את החטאת. ולא הוצרך לפרש אלא חלוק אכילת המנחה תחלה וסוף. בשביל שהשלמים בינתיים במקום טהור. ואמר על אכילה ראשונה כי קדש קדשים היא. הוא טעם על ההיתר סמוך למזבח ואין בזה בזיון המזבח.

פרק י, יג

יג וְאָכַלְתֶּם אֹתָהּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כִּי חֶקֶד וְחֶקֶד-בְּנֵיךָ הוּא מֵאֲשֵׁי ה' כִּי-כֵן צִוִּיתִי:

כי חקך וגו'. הוא טעם על היתר אכילה סמוך לפתח החצר, אף על פי דקודש קדשים היא מכל מקום הרי חקך וחק בניך היא מאשי ה'. ופירש חקך. פרנסה וכדאיתא ביצה (טז,א) וממאי דהאי חק לישנא דמזוני הוא כו' ועיין מה שכתבתי בס' בראשית כ"א ג' בהרחב דעת בשם המדרש ע"ש יצחק ותבין.

כי כן צויתי. אף על פי שלא נתפרש בפרשת המנחה כ"ז מכל מקום בע"פ היה הצווי לעשות כן ועיין ס' במדבר י"ח י'.

פרק י, יד

יד וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה תֹאכְלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר אֹתָהּ וּבְנֵיךָ וּבְנֵיכֶם אֲתָדָ:

כִּי-חֶקֶד וְחֶקֶד-בְּנֵיךָ נִתְּנוּ מִזְבְּחֵי שְׁלָמֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה. כבר נתבאר בס' שמות כ"ט כ"ז. טעם שנוי השם שנקרא חזה התנופה ושוק התרומה. ועוד נתבאר בזה הספר (שמו' ל"ה כ"ד) יע"ש. ועוד

לאלוה מלין. דבאמת אף על פי שמצות תנופה היה בשניהם מכל מקום היה שנוי ביניהם גם בטעם גם במעשה. דשוק הימין ניתן לכהנים מחלק בעלים תרומה לכהן כמו תרומה מתבואה. וכמו שביארנו לעיל ז' ל"ב. מה שאין כן החזה להיפך היה ראוי ליקרב על המזבח בכלל חלב אף על פי שהוא כשר לאכילה וכמו חלב האליה שבכבש. אלא שהמקום נתן לכהנים שכר ההקרבה. וכדתיא בתו"כ במכילתא דמלואים הלכה ל"א טעם על זה משום שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה וכן הוא אומר מי גם בכס ויסור דלתים ולא תאירו מזבחי חנם. ומשום הכי, באיל המלואים שהיה משה המקריב לא נתן שוק הימין משום שלא נהג בו מצות תרומה מישראל אלא לכהנים שהוא אהרן וזרעו. אבל חזה שהוא שכר הטורח ניתן למשה. ומהבדל הטעמים נשתנה גם מעשה התנופה. דהחזה היה ניטל מבית המטבחים עם החלבים כדאיתא במנחות (סב,א) והוא בפרש"י לעיל ז' ל". משום שהוא בכלל החלבים. מה שאין כן שוק הימין ניטל בפני עצמו. ורק בשעת התנופה היו מונחים גם השוק על החלב ואח"כ היה ניטל השוק. והחזה עדיין היה עם האימורים מניחים על יד כהן שלישי, באופן שיהא החזה למטה והחלבים למעלה עד הקטרה, כמבואר בסוגיא שם מרומיה דקראי. משום הכי נקרא חזה התנופה שעיקרו היה כמו אימרי התנופה. ושוק לא היה עיקרו אלא תרומה, והתנופה לא היה בו אלא כרגע.

פרק י, טו

טו שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים גביאו להניף תנופה לפני ה' והיה לך ולבניך אתך לחק-עולם כאשר צוה ה':

כאשר צוה ה'. באשר עד כה לא נזכר שהיה השוק בכלל תנופה גם כן ורק באיל המלואים לעיל ט' כ"א. ומשום הכי כתיב שם כאשר צוה משה בע"פ. ועתה שנצטוו על זה לדורות אמר משה כאשר צוה ה' בע"פ. ונעשה עתה בזה מצות עשה מפורשת בכתב. ונראה דהא דאיתא ביומא (ה,ב) על זה הפסוק ואל מאלי אני אומר. קאי אתנופת השוק. ולא כפרש"י שם.

פרק י, טז

טז ואת שעיר החטאת דרש דרש משה והנה שרף ויקצף על-אלעזר ועל-איתמר בני אהרן הנותרם לאמר:

ואת שער החטאת וגו'. לפי הפשט מיירי בשער שבאותו עניין. היינו שער העדה. והכי מבואר בתרגום יונתן

(הרחב דבר: אבל בתו"כ והובא בגמרא זבחים (קא,א) החליטו דמיירי בשער ר"ח. והכי סתום הגמרא בשבועות (ט,ב) דהאי קרא בשער ר"ח כתיב. ויש להתבונן מנא להו לחז"ל להוציא הפרשת ממשמעה. ורש"י כתב בסמוך על הפסוק ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה. מכאן למדנו ששער ר"ח היה שהוא מכפר עון טומאת מקדש וקדשיו שחטאת שמיני וחסאת נחשון לא לכפרה באו עכ"ל. והנה חטאת נחשון ודאי לא לכפרה באה וכדאיתא בזבחים (ט,ב) דחטאת נחשון עולה היא אבל חטאת שמיני מנא להו שאינו לכפרה והרי בפירוש כתיב (לעיל ט,ז) ועשה את קרבן העם וכפר בעדם וכפי הידוע שבא לכפרה על מעשה העגל. אלא נראה שלמדו מדכתיב (פס',יט) הן הקריבו את חטאתם וגו' ומשמעות המקרא קאי על אלעזר ואיתמר. ומעתה ממה נפשך אי נימא כמשמעו שהם באמת הקריבו. תמוה, הרי לא הם הקריבו אלא אהרן כמבואר בפרשה (ט, ט-י) שהוא בעצמו היה הזורק והמקטיר. ואי נפרש כשיטת הגמרא (זבחים קא,א) שהוא בלשון תימא. וכי הן הקריבו הרי אני הקרבתי הוא יותר תמוה שהרי כל קרבנות הפרשת נעשו קודם שמתו נדב ואביהוא והיו יכולים גם המה להקריב. וכבר תמה על זה הרמב"ן ונשאר בדוחק. ובמדרש (ויק"ר יג,א) איתא שאמר להם משה אם לא רציתם לאכול מדוע הקרבתם. הרי מבואר שההקרבה היתה אחר מעשה נדב ואביהוא. אלא מוכרח לומר שהיה שער ר"ח וקרב אחר מיתת נדב ואביהוא).

על אלעזר וגו'. שאהרן היה נחשב לחבר למשה כדתיניא באבות דרבי נתן פכ"ז ע"כ קצף על תלמידיו.

הנותרם. כתיב חסר ללמדנו דעל כורחך קצף בשביל שהיה חושש שלא יענשו גם המה ח"ו בשביל שאינם נזהרים בקדשי המקדש. וזה היה קשה על משה רבינו יותר מאלו עברו על מצות עשה בעלמא שאינו ראוי לקצוף טרם חקור דבר. אבל ירתע מפחד העונש.

פרק י, יז

יז מדוע לא-אכלתם את-החטאת במקום הקדש כי קדש קדשים הוא ואתה נתן לכם לשאת את-עון העדה לכפר עליהם לפני ה':

כי קדש קדשים היא. וא"כ בזיון גדול הוא שתשרף בחנם ולא נעשה בה מצוה עוד. **ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה.** הוא שכתוב לעיל ט' ז' ועשה את קרבן העם וכפר בעדם. וכפי הידוע הוא לכפר על עון העגל. ומשום דבלא זה הטעם שהוא בא לכפר אין ללמוד היתר אכילה בחטאת באנינות מן המנחה אחרי שאינו אלא חידוש ואין למדין אפילו קדשי שעה זה מזה. כידוע שאין למדין מן החידוש. ע"כ אמר משה דהיתר אכילת החטאת לא מטעם דילפינן מן המנחה אלא מצד הסברה שהוא בא לכפר על העדה ואליה עשה ידיה לדחות איסור אנינות וכדאיתא (במו"ק יד, ב) דאתי עשה דרבים ודאי עשה דאנינות.

(הרחב דבר:) האי לשאת את עון העדה מיותר. דבלא זה גם כן הרי מצוה לאכול קדשים כמו המנחה. ובשבועות (ט, ב) למד מכאן ר"ש דשעיר ר"ח מכפר על טהור שאכל את הטמא. וחכמים פליגי ולא הקשו בגמרא מאי טעמא דרבנן ומאי דרשי ביה. אבל מתחלה יש לבאר סוגי' דבמס' זבחים (קא, א) דנחלקו תנאי מפני מה נשרפה באמת. ר' נחמי' סבירא ליה דמפני אנינות נשרפה. דאנינות לילה מדאוריתא אסור. ומשה רבינו כסבור כשם שהותר המנחה קדשי שעה כך הותרו קדשי דורות. וא"ל אהרן אם שמעת בקדשי שעה תאמר בקדשי דורות דאיכא ק"ו ממעשה הקל דכתיב לא אכלתי באוני ממנו. ר' יהודה ור' שמעון סבירא ליה דמפני טומאה נשרפה דאי משום אנינות היו יכולין לאכול לערב. ור' יהודה ור' שמעון פליגי גם כן ר' יהודה סבירא ליה אנינות לילה מדאוריתא אסור ורק באותו יום היה הוראת שעה דשרי אבל דוקא בלילה ולא ביום. והכי קאמר אם שמעת באנינות לילה לא שמעת באנינות יום. ולפי זה צריך לומר דהמנחה גם כן לא היתה נאכלת אלא בלילה ואין נפקא מינה בין קדשי שעה לדורות אלא משום שהיה מונח ביום בלי אכילה אירע טומאה בשעיר ונשרף. ור"ש סבירא ליה אנינות לילה דרבנן אפילו לדורות ונאכל בלילה עפ"י דין.

והתוס' תמהו לדעת ר' יהודה מאי שנא אנינות לילה משם יום והרי גם בלילה איכא למימר ק"ו ממעשר הקל דאסור בקדשי דורות.

והנראה עפ"י סוגי' דמ"ק (יד, ב) דמשום הכי שמחת הרגל דוחה אנינות משום דאתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד. ועוד אמרו שם דכהן גדול בכל השנה כרגל דמי ומשום הכי מקריב אונן. ומזה הטעם אינו אוכל דכמו ברגל דכל ישראל דאונן מקריב מטעם דעשה דרבים אליה מעשה דיחיד אבל אינו אוכל משום דבאכילת קדשים איכא לאו גם כן דכתיב

במעשר שני לא אכלתי באוני ממנו. וכמו שכתבתי הרמב"ם הל' מע"ש פ"נ ה"ז ולא מע"ש בלבד אלא כל הקדשים אם אכל באנינות לוקה וזהו שיטת הגאונים. משום הכי לא אתי עשה דרבים ודחי עשה ולא תעשה. והכי נמי בכהן גדול בכל יום.

מעשה שלא עמד משה רבינו על ק"ו קדשים ממע"ש. אולי היה סבור כשיטת הרמב"ן בספר המצוות שורש ח' ובמצות לא תעשה קנ"א וקנ"ב שאין בזה אזהרה כלל. והכי נראה מלשון הגמרא שא"ל אהרן דבקדשי דורות איכא ק"ו ממעשה הקל. משמע דבזה היה עיקר הטעות. ולא שטעה משה ללמוד קדשי דורות מקדשי שעה. דזה ודאי אי אפשר לומר כן שהרי זה יסוד ועיקר בתורה דורות משעה לא ילפינן. אלא כסבור שהיתר אכילת קדשי שעה באנינות אינו חידוש כלל, אלא משום שבא עשה דרבים היינו חנוכת המזבח שהוא כרגל, כדכתיב וביום שמחתכם והיינו חנוכת המזבח כמו שכתבתי בפרשת בהעלתך (י,י). ודחי עשה דיחיד. וה"נ אתי עשה דאכילת חטאת של ר"ח שבא לשאת עון העדה ודחי עשה דאנינות. וכיוצא בזה איתא בחולין (קמא,א) דאתי עשה דהבאת שלום ודחי עשה דשלוח הקן. וזהו דבר משה ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה. והשיב אהרן דבקדשי דורות יש אזהרה גם כן ואין עשה אלים דוחה לא תעשה ועשה. כל זה דעת ר' נחמיה.

אבל ר' יהודה סבירא ליה דבאמת קדשי שעה גם כן לא נאכל ביום, כמו שכתבתי, רק בלילה. ואף על פי דאנינות לילה גם כן מדאורייתא אסור מכל מקום אינו דומה לשל יום דעיקר אנינות ביום כדכתיב ואחריתה כיום מר וביה כתיבא אזהרה לא אכלתי באוני. אבל לילה אינו אסור מהתורה אלא משום דמכל מקום אינו זמן שמחה וכתוב בבכורים ושמחת בכל הטוב. ואיתא בפסחים (לו,ב) דמכאן יש ללמוד בכורים אסורים לאונן. ולילה ראשונה אינו זמן שמחה מיהת ואיכא עשה. ואתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד. ומשה אמר דהוא הדין עשה דכפרה של העדה דאלימא. ואהרן הודה דבלילה שרי ורק משום דביום אסור משום לא תעשה ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה. ומשום הכי נטמאה. וא"כ גם לר"י ניחא קרא דלשאת את עון העדה.

אבל ר"ש סבירא ליה דאנינות לילה דרבנן ומהתורה שרי לגמרי ולטעמיה קאי בפסחים שם דבכורים מותר לאונן וסבירא ליה דהא דכתיב ושמחת בכל הטוב לזמן שמחה הוא דאתי כדאיתא שם. ומנחה באמת לא הותרה אלא בלילה. ובלילה לא בעינן אלימת עשה כלל. וא"כ לא היה נצרך משה רבינו לומר ואותה נתן לכם וגו' משום הכי דריש לד"א ולא

נחלקו משה ואהרן בדין אלא אהרן הוא דקא טעי בדעת משה ואמר אחר שביום ודאי אסור אלא בלילה, ומשום הכי נטמאה.

והנה תני' בתו"כ שהביא ר"י הוכחה דמפני טומאה נשרפה אר' יהודה חנניה בן יהודה היה דורש כל ימיו קשה הקפדה שגרמה לו למשה לטעות. אחר מיתתו הנני כמשיב ע"ד ומי גרם לו שהקפיד אלא שטעה. ולכאורה שפיר קאמר ר"י ומאי טעמא דחנניה. אבל העניין דבאמת לשיטת ר' נחמיה דמפני אנינות נשרפה אין מקום ליישב דעת חנניה, איברא לר"י ור"ש דסבירא להו מפני טומאה נשרפה אפשר לומר דמתחלה קצף לצדק שלא נזהרו שלא יטמא. והמה אמרו שמשום שהיה אסור לאכול כל היום אירעה טומאה. מעתה פליגי חנניה ור' יהודה במשמעות המקרא מדוע לא אכלתם וגו' מבואר שקצף משה על שלא אכלו כבר בו ביום וזה היה טעות. ור' יהודה מפרש דהקצפון היה על שלא נודע למשה שנטמאה וכסבור שמפני אנינות נשרפה וא"כ היה הקצף בטעות שאמר מדוע לא אכלתם הרי טעה מתחלה שכסבור שרשאים לאכול ביום וכך היה לו לומר מדוע לא תאכלו בלילה. ואהרן השיב שגם המנחה לא אפשר לאכול אלא בלילה וכן החטאת ומשום הכי נטמאה וחנניה סבירא ליה שמתחלה קצף על הטומאה שנודע לו שנטמאה, ומההקפדה טעה בהיתר האכילה. והביא ר"י ראייה שלא כר' נחמיה שהרי גם חנניה על כורחך סבירא ליה הכי.

פרק י, יט

יט וַיְדַבֵּר אֶהְרֹן אֶל-מֹשֶׁה הֵן הַיּוֹם הַקְּרִיבוּ אֶת-חֲטָאתָם וְאֶת-עֹלֹתָם לִפְנֵי יְהוָה וַתִּקְרָאנָה

אֶתִּי כְּאֵלֶּה וְאֶכְלָתִּי חֲטָאת הַיּוֹם הַזֶּה וְיִיטֵב בְּעֵינַי ה':

וידבר אהרן. בלשון עז. ולא משום שהשיב בקפידא ח"ו אלא משום שאמר הלכה. ודברי תורה נאמרים באימה וביראה כדבר הקב"ה למשה בלשון עז. וכדאיתא במכות (יא, א) שדברי תורה נדבר בלשון עז.

הן היום הקריבו. העדה. במה שהביאו לאוהל מועד כלשון הפסוק לעיל א, ג אל פתח אהל מועד יקריב אותו. וכן הרבה.

(הרחב דבר: הן הקריבו וגו'. ידוע דרך הדרש בזבחים קא, א שהוא בלשון תמיה וכי הן הקריבו אני הקרבתי. ואינו מובן למה כתב זה בתשובתו של אהרן הלא אין זה תשובה על

שאלתו כי בזה הוא מחזק יותר שאלת משה. אלא כך העניין. דאהרן השיב שתי תשובות. חדא מה שאתה קוצף על הבנים לומר שגם הם היו רשאים לאכול אף על פי שאינם כה"ג מכל מקום מדנצטוו שלא לנהוג דיני אבלות ככהן הדיוט. וגם נצטוו לאכול המנחה משום הכי היה סבור משה שהם כה"ג באותה שעה. וא"כ היו רשאים לאכול לדעתו כמו כהן גדול אפילו קדשי דורות לפי דעתו. כ"ז אינו. וכי הם הקריבו אני הקרבתי. אבל הם לא היו רשאים אפילו להקריב. שנית אפילו אני שרשאי להקריב און מכל מקום אחר ותקראנה אותי כאלה והרי אני ביום מר. והנני אסור לאכול באנינות למר כדאית לי' ולמר כדאית לי'.

ותקראנה אותי כאלה. והעניין דברור היה לאהרן שנדב ואביהוא מתו על עון העגל כדכתיב בספר דברים (ט, כ) ויתאנף ה' באהרן להשמידו. ורק תפלת משה הועיל שיהיו אלעזר ואיתמר בחיים הוראה הקב"ה במיתת נדב ואביהוא שלא נתכפר מעשה העגל לגמרי ומשום הכי המיתם לפני אכילת החטאת שהוא גמר הכפרה כידוע דכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים. והרי זה דומה לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו לומר שאיני חפץ כעת בשימושך. דפשיטא שאין דרך ארץ לאותו עבד למזוג באותה שעה כוס אחר לרבו. כך הראה הקב"ה בזה שאינו חפץ בעבודה זו דאכילת חטאת משום שלא יהי נשלם הכפרה. ואם מכל מקום אכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה'. והנה הייטב היו"ד מודגש והיא זרה ללמדנו רגשות המדבר שדבר מעומק הלב הייטב זאת. וכמו שכתבתי כמה פעמים על דגש זרה. [וכן משמעות הדגש בתיבת הראיתם בש"א י' כ"ד. ושם י"ז כ"ה.] והיינו שכתבנו לעיל הפירש וידום אהרן. שבלבו היה יודע מרת נפשו.

פרק י, כ

כ וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיֵּיטֵב בְּעֵינָיו:

וייטב בעיניו. הבין משה שכן האמת שהוא בעונש על העגל. והצדק עם אהרן.

(הרחב דבר: וייטב בעיניו. העביר משעל קול במחנה שטעה. כן הוא ברבה. וטעם העברה זו ללמד לחכמי הדור ולדורות הבאים שלא יהיה אדם גדול בוש ונרתע טעות הוראה. שהרי משה רבינו גם כן טעה.)

פרק יא

פרק יא, א

א וַיִּדְבֹר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר אֱלֹהִים:

לאמר אלהם. לאלעזר ואיתמר. כן הוא ברבה (יג,א) ואף על פי דגם אל אהרן לא היה הדבור אלא למשה שיאמר לאהרן כפרש"י. וכמו שביארנו בס' שמות ז' ח' שאהרן לא היה שומע כלל אפילו הדבור שהיה עם משה בצדו. מכל מקום ודאי היתה מועלת עמידת אהרן שמן הצד. ונמצא פירש ואל אהרן בשעה שהיה אהרן עומד בצדו והיה איזה הערה גם עליו אבל לבני אהרן לא נגע באותה שעה הדבור כלל, אלא היה המצוה שיאמרו להם ביחוד.

והטעם נראה משום שבאלו הפרשיות תלויה עיקר ההוראה בישראל וכמו שכתבתי להלן פסוק מ"ז יע"ש. ואיתא בברכות (סג,ב) ומיץ אף יוצא דם כל תלמיד שכועס עליו רבו פעם ראשונה ושותק, זוכה להבחין בין דם טמא לדם טהור. וזהו להיות מורה הוראה בישראל. ובשביל שקצף משה על אלעזר ואיתמר ושתקו בשביל זה נתייחדו להורות בישראל. ועיין בסמוך.

פרק יא, ב

ב דִּבְרוּ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחֵיהָ אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל-הָאָרֶץ:

דברו. משמע ארבעתם היו מצוים שכולם ידברו לישראל פרשת זו. וזה השנוי אינו שייך למה שכתבתי בסמוך. דזה הכבוד להגיד פרשת שבכתב לישראל אינו נוגע להוראה. אלא עיקר הטעם כמבואר ברבה (יג,א) ע"י"ש אוזן שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין. ובשביל ששמעו תוכחת משה ושתקו זכו לכבוד משה ואהרן.

זאת החיה. החיה מיותר ואי משום דרשה שהיה משה אוחז בחיה. הוא הדין שהיה נדרש אי ככתוב זאת הבהמה. אלא נרמז בזה אזהרה על טריפות. וכדאיתא ר"פ אילו טריפות (חולין מב,א) חיה אכול ושאינו חיה לא תאכל. ופירושו לאפוקי שעומדת למות בתוך י"ב חודש. וכאן בא הלכה למשה מסיני כל הטריפות שאינן חיות.

ולפי הפשט הוא משום דבפסוק ובשר בשדה טרפה וגו' (שמ' כב,ל) לא נתבאר אלא דרוסה בא לרמז פה דכל שאינו חיה הרי זו בכלל אותה אזהרה. [אלא הגמרא דמקשה

שם הא כתיב ובשר בשדה טרפה על כל טריפות. היינו לפי הדרש דבשדה אתי לדרשות אחרות] מיהו לשון זה שאינו חיה לא תאכל אינו למאן דאמר טריפה אינה חיה י"ב חודש אבל למאן דאמר טריפה חי ומסיק שם דלמד גם כן מלשון הפסוק ובין החיה אשר לא תאכל (להלן פס' מז). ומכל מקום ודאי מודה דהלכה למשה מסיני דטריפות נרמז בזה הפסוק אלא בכונה אחרת דהחיה משמעו בריאה כמו שכתבו התוס' עבודת כוכבים (ו,א) על הא דכתיב (ברא' ו,יט) מכל החי, והרבה פעמים משמעות חי בתכלית השלימות כמו שכתבתי בס' שמות א' ט"ז. ומתפרש לפי העניין. וכאן למדנו מדכתיב ובין החיה אשר לא תאכל. דטריפה חיה. וא"כ על כורחך משמעות זאת החיה היינו בריאה יפה.

פרק יא, ג

ג כל מִפְרֶסֶת פְּרֶסֶה וְשִׁסְעַת שְׁסַע פְּרֶסֶת מַעֲלַת גְּרָה בְּבִהְמָה אֲתָה תֹאכְלוּ:

ושסעת שסע פרסות. לאפוקי מי שמפריס אלא שאינו סדוק למעלה ולמטה. כמו גמל כמו שכתבתי רש"י להלן כ"ו כגון גמל שפרסתו סדוקה למעלה אבל למטה היא מחוברת. ועיין בסמוך.

פרק יא, ד

ד אַךְ אֶת-זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגְּרָה וּמִמִּפְרֵסֵי הַפְּרֶסֶה אֶת-הַגָּמֶל כִּי-מַעֲלָה גְּרָה הוּא וּפְרֶסֶה אֵינָנוּ מִפְרִיס טֵמֵא הוּא לְכֶם:

ופרסה אינו מפריס. לא כתיב לא יפריס כמו בשפן וארנבת. היינו משום דלשון איננה אינה שלילה בהחלט כמו לשון לא והוא משום דגמל אפשר לעשות בידי אדם פרסות ולשסע פרסה שלו אלא שעתה אינו מפריס. עוד צריך לפרש אינו מפריס כהכשר הקודם דהיינו שתי פרסות. אבל ודאי מפריס הוא אלא שאינו בהכשר. וגם זה נכלל בלשון אינו שאינו כ"כ כדבעי. וכיוצא בזה כתיב התעיף עיניך בו ואינו דפירושו שאינו כראוי. ועיין מה שכתבתי בספר במדבר ז' ט' בהרחב דבר.

פרק יא, ו

ו וְאֶת-הָאֲרָנָבֶת כִּי-מַעֲלַת גְּרָה הוּא וּפְרֶסֶה לֹא הִפְרִיסָהּ טֵמְאָה הוּא לְכֶם:

הארנבת וגו'. כתיב בלשון נקבה כי כך נקרא ע"פ אדם הראשון זה המין ע"ש הנקבה. וכן כמה מיני עופות. והטעם משום שיבואר להלן דשמות שקרא אדם לשון הקודש הוא ע"ש הפעולה שהכיר בפנימיות אותה בריה ובאותו מין שפעולה זו חזקה יותר בנקבה נקרא ע"ש הנקבה.

פרק יא, ח

ח מְבַשְׂרֵם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתֵם לֹא תִגְעוּ טְמֵאִים הֵם לָכֵם:

ובנבלתם לא תגעו. הדרש ידוע. ולפי הפשט עדיין לא נזכר בפרשת עניין טומאת מגע כלל ולא מיירי אלא באיסור אכילה. וגם זה נכלל במשמעות טמא כמו שכתבתי לעיל י' י"א. ואזהרת לא תגעו כתב הראב"ד בתו"כ פרשתא ב' שבא להרחקת אכילה, כעניין שנאמר בעץ הדעת לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו. והמגע עצמו אפשר לומר כי הוא מגע איסור באוכל של היתר ובבולע כעניין שנאמר (לעיל ו, כ) כל אשר יגע בבשרה ומפרשים לה בבולע עכ"ל. היינו בפסחים (מה, א) ובכמה מקומות. וכתב רש"י אין לי אלא אלו שאר בהמה טמאה מנין, אמרת ק"ו כו' וכתב הרמב"ן שאינו עולה כהוגן לפי סוגית התלמוד שא"כ לא יהא לוקה על בהמה טמאה שאין בה אלא מדין ק"ו שאין מזהירין מן הדין. אלא העלה הוא ז"ל שאין צורך לק"ו כלל. אבל שיטת רש"י כדעת הרמב"ם דבכל מקום שאסור בעשה אלא שאין הלאו מפורש, שפיר מזהירין מן הדין למלקות וכאן הרי מבואר דרק כל מפרסת פרסה ושוסעת שסע אותה תאכלו ולא אחרת. אלא שאין בזה לאו, משום הכי מהני ק"ו. ודעת התוס' פסחים (מא, א) ד"ה איכא בנייהו מבואר כדעת הרמב"ן ז"ל.

פרק יא, ט

ט אַתְּ-זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמַיִם כָּל אֲשֶׁר-לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמַיִם בְּיַמִּים וּבְנְחָלִים אַתֶּם תֹאכְלוּ:

במים בימים וגו'. האי במים מיותר. ואין לומר ללמדנו אפילו נשר כשהוציאו כשר דזה מקרא מפורש להלן י"ב כפרש"י. אלא בא ללמדנו דוקא כשנטלו האדם במים. לאפוקי יצא מעצמו על הארץ מיקרי שרץ הארץ כדאיתא במכות (טז, ב) האי מאן דאכל ביניתא דבי כרבי מלקינן עליה משום שרץ השורץ על הארץ (להלן מא-מב) וכפירש ר"ת שם.

פרק יא, י

**י וְכַל אֲשֶׁר אֵין-לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיָּמִים וּבְנִחְלָיִם מִכָּל שְׂרָץ הַמַּיִם וּמִכָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה
אֲשֶׁר בַּמַּיִם שָׁקַץ הֵם לָכֵם:**

שקץ היא לכם. בטבע וכדאיתא ר"פ איזה נשר (ב"מ סא,ב) דישראל הוא נפש נקיה.

פרק יא, יא

יא וְשָׁקַץ יְהִיו לָכֵם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וְאֶת-נִבְלָתָם תִּשְׁקְצוּ:

ושקץ יהיו לכם. לבד שהטבע שלכם הוא שלקץ מאכל מאוס. עוד הנני מזהיר על כך. ומפרש הפסוק הנפקא מינה בזה. היינו ואת נבלתם תשקצו. פירוש עם נבלתם היינו מה שנבלע מנבלתם. וזה אינו משוקץ בטבע. אבל מצד אזהרת הקדוש ב"ה עלינו לשקץ אפילו כהאי גוונא.

פרק יא, יב

יב וְאֶת-הַדָּאָה וְאֶת-הָאֵיָה לְמִינָהּ:

למינה. בכמה עופות לא כתיב למינה אף על פי שיש כמה מינים באותו שם. כמו נשר שנקראים כמה מינים בזה השם גדולים וקטנים. ויש לדעת כי אדם הראשון בחכמת רוח"ק קרא שמות להברואים בלשון הקודש לפי הבטתו באיזה פרט בפנימיות אותה בריה וקרא שמו ע"ש הפעולה. ונכלל כמה מינים משונים במראהם ובכמה פרטים עד שבלשון אוה"ע וחכמי הטבע המה מינים נפרדים לגמרי בשם. ומכל מקום נכנסו בסוג א' בלשון הקודש ע"ש אותה השתוות באותו דבר שנקראו משום זה אותו שם. ומשום הכי, באותה בריה שחלוקי המינים שבו המה תחת סוג א' גם בלשון ודעת חכמי הטבע לא כתיב בלשון הקודש למינה. כמו שיש כמה מיני תרנגולים ונכנסים תחת שם א' ע"פ דעת חכמי הטבע. מה שאין כן במינים שע"פ חכמי הטבע המה נפרדים אלא בלשון הקודש המה בסוג אחד עפ"י הפרט שנקראו משום זה אותו שם. באלו כתיב למינה, ללמד דאף על פי שנראים לנו רחוקים מכל מקום כך שמו בלשון הקודש. ויש גם כן להיפך. שבלשון הקודש המה נפרדים מחמת שמשונים באותו פרט וחכמי הטבע כוללים בסוג אחד, והיינו דאיתא בחולין (סב,ב) תרנגולא דאגמא אסירא חזיוה דדרסה ואכלה, וא"כ על כורחך הוא נכלל

בשם איזה עוף טמא שבתורה ולא בגדר תרנגול. אלא שחכמי הטבע חלקו את הפרטים לפי דעתם והכניסוהו תחת סוג תרנגול.

עוד יש להבין שני הלשון למינו למינהו. והיה נראה לומר דלמינהו כולל שני סוגים נפרדים לעיני חכמי הטבע. והוא מרבה יותר מלשון למינו. וכן היה נראה לשון ברייתא שבתו"כ (פרשתא ג) והובא ברי"ף פרק אילו טריפות. את כל עורב למינו. למינו זה הזרזיר. למינהו זה סנונית לבנה. אבל באמת על כורחך טעות הדפוס הוא שהרי בעורב כתיב למינו וכן הוא באמת בתו"כ עם פירוש קרבו אהרן. למינו לרבות את הזרזיר למינו לרבות סנונית לבנה. אבל לא נתבאר איך נתרבו שני המינים מאותו רבוי. ועיין מהרלב"ח שו"ת סי' ק"ה.

ואני אומר דלמינהו משמע מיעוט גם כן למינהו ולא אחר. כמו יאכלוהו ולא אחר. ובחולין (פז,א) וכסהו בעפר (להלן יז,ג) מיעוט הוא. משום הכי כל היכא דכתיב למינהו לא נתרבה בו אלא מין אחד. והיכא דכתיב למינו נתרבו שני מינים. אף על פי שלא נתבאר בתו"כ בכל הכתובים אלא בעורב, משום שהיה בקבלה דאלו שני מינים בכלל.

פרק יא, כ

כ כל שרץ העוף ההלך על-ארבע שקץ הוא לכם:

כל שרץ העוף וגו'. היינו חגבים לבד מינים המפורשים אח"כ להיתר ומכל מקום נכלל בזה גם זבובים ויתושים שנקראים שרץ משום שרצים בהילוכם יותר מבעלי שנים. וכך כתב הרמב"ן בפרשת בראשית (א,כ) ולא כמו שכתב כאן.

פרק יא, כג

כג וכל שרץ העוף אשר-לו ארבע רגלים שקץ הוא לכם :

אשר לו ארבע רגלים. אף על פי שאינו הולך על ארבע ורק מעופפים בתמידות. אך אם יש לו ארבע רגלים הרי הם בכלל שרץ העוף ולא בכלל עוף סתם. זהו פשוטו של מקרא וכך כתב הראב"ע.

פרק יא, כו

כו לכל-הבהמה אשר הוא מפרסת פרסה ושסע איננה שסעת וגרה איננה מעלה טמאים הם לכם כל-הנגע בהם טמא:

אשר היא מפרסת פרסה ושסע איננה שסעת וגרה איננה מעלה. פירש או גרה וגו'. ומהראוי היה לכתוב אשר איננה מפרסת פרסה. ולא היה מן הצורך לכתוב עוד וכל הולך על כפיו. אלא סלקא דעתך דאם מפרסת פרסה אלא שאיננה שוסעת כמו גמל יש לו דין טריפה שהשחיטה מטהרת מידי נבלה. משום הכי כתיב דמכל מקום כל נבלתם איך שהוא אפילו בשחיטה מטמאה. ומכל מקום הוצרך לפרש וכל הולך על כפיו וגו' ולא למדנו מק"ו דאפילו מפרסת פרסה שהוא קרובה לטהורה מטמאה כל שכן הולך על כפיו. הא לא קשייא דלא שייך בזה ק"ו שהרי נחש אינו מטמא ושמונה שרצים מטמאים משום הכי צריך לפרש דכמו כן הולך על כפיו מטמא בנבילה. ועיין עירובין (יג,ב).

פרק יא, לא

לא אלה הטמאים לכם בכל-השרץ כל-הנגע בהם במתם יטמא עד-הערב: אלה הטמאים לכם בכל השרץ. דלא נימא דרק בשרץ הארץ דוקא הני שמונה ותו לא. אבל בשרץ המים והעוף אינו כן. משום הכי כתיב דבכל השרץ אינו מטמא אלא שמונה שרצים השורץ על הארץ ולא עכבר המים וכדומה.

פרק יא, לב

לב וכל אשר-פל-עליו מהם במתם יטמא מפל-פלי-עץ או בגד או-עור או שק כל-פלי אשר-יעשה מלאכה בהם במים יבא וטמא עד-הערב וטהר: כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם. לאפוקי אם אינו אלא כסוי לכלי ואין המלאכה נעשה בו.

פרק יא, לג

לג וכל-פלי-חרש אשר-יפל מהם אל-תוכו כל אשר בתוכו יטמא ואתו תשבור: ואתו תשבורו. והדר מבאר הכתוב מהו כל אשר בתוכו. היינו מכל האוכל וגו'. ויותר היה לכתוב וכל כלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו תשבורו. וכל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל וגו' אבל משום שהיה במשמע תשבורו מצוה לשבורו. וכמו שהוצרך הכתוב למעט בתנור וכירים יותץ שאין הכונה דמצוה לנתץ אלא טמאים יהיו לכם כפרש"י להלן (פס', לה) בשם התו"כ. אבל בשאר כלי חרס הייתי אומר שחובה לשבור משום הכי כתיב אחר טומאת אוכלים כדי לכתוב ואתו תשבורו. ויבא מזה דיוק הא דתניא בתו"כ ואתו לאפוקי מדכתיב

בזב (טו,יב) וכלי חרסס אשר יגע בו הזב ישבר. דגם שם היה סלקא דעתך שמצוה שישבר. משום הכי כתיב בשרצים ואותו לאפוקי נגע בו הזב. ואח"כ למדים בשרץ הקל מק"ו מזב שאין בו מצוה כך הוא בתו"כ. ולפי הפשט דייקין משנוי לשון המקרא דהכי פירושו דרק באוכל אין עצה ליטהר כלל אבל ואותו כלי חרס יש עצה שתשבורו ויהי טהור.

פרק יא, לד

לד מִפֶּלֶאֱכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מִמֵּי יִטְמָא וְכָל־מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל־כְּלִי יִטְמָא:

מכל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים. לפי הדרש מיירי בהכשר מים כידוע וכן פסוק ל"ח וכי יותן מים על זרע וגו' מיירי בדין הכשר מים ותרי קראי חד להכשר מים תלושים וחד למחוברים. אבל לפי הפשט המקראות מעורבים ויש לפרשם באופן שיהא הדין אל נכון. והכי פירושו דמדכתיב אשר יאכל היה במשמע שראוי לאכילה עתה לאפוקי מה שיתוקן אח"כ לאכילה ע"י בישול. ועוד היה במשמע אפילו מאכל בהמה. שהוא בכלל מאכל משום הכי כתיב אשר יבוא עליו מים. היינו שעדיין אינו ראוי לאכילה אלא כשיבוא עליו מים לבשל או לאפות כ"ז בכלל אשר יאכל. ולאפוקי מאכל בהמה שא"צ מים לאכילתה אלא כשיבוא עליו מים לבשל או לאפות כ"ז בכלל אשר יאכל. ולאפוקי מאכל בהמה שאינו צריך מים לאכילתה ואינו בכלל מאכל. וכן וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא. דוקא משקה אדם שנדרש לכלי לאפוקי משקה בהמה שאינו צריך לכלי.

פרק יא, לה

לה וכל אֲשֶׁר־יִפֹּל מִנְבֵלָתָם עָלָיו יִטְמָא תַנּוּר וְכִירִים יִתֵּץ טְמָאִים הֵם וְטְמָאִים יִהְיוּ לָכֶם: וכל אשר יפול מנבלתם עליו. על כורחך קאי על כלי חרס. דבשאר כלים כבר כתיב בפסוק ל"ב. אלא בכלי חרס וא"כ קשה הרי בעינן דוקא תוכו ולא עליו. משום הכי פירש הכתוב תנור וכירים. ויש להם תוך למעלה ממקום התשמיש שעשוי להוציא עשן. ומיקרי עליו. ומכל מקום הרי זה בכלל תוכו.

פרק יא, לו

לו אֶךְ מֵעֵינָן וּבֹר מְקוּהַ־מַּיִם יִהְיֶה טָהוֹר וְנִגְעַ בְּנִבְלָתָם יִטְמָא:

אך מעין וגו'. לפי הפשט מיירי בטהרת עצמו. שהמים המחוברים אין מקבלים טומאה. אבל א"כ למאי חילק הכתוב שלשה מעין ובור מקוה מים. הרי הכל בכלל מקוה מים אלא מדבר גם כן בטהרת אחרים ובזה יש חילוקים ע"פ קבלה. דמעין מטהר בכל שהוא, בור לאדם במ' סאה. ומקוה מים הוא פחות ממ' סאה מטהר למחטין וצינורות ברביעית.

פרק יא, לז

לז וְכִי יִפֹּל מִנְבֵּלְתָם עַל-כָּל-זֶרַע זְרוּעַ אֲשֶׁר יִזְרַע טְהוֹר הוּא:

על כל זרע זרוע אשר יזרע. שני דברים הם. זרע אשר יזרע. זרוע אשר יזרע. והכי פירושו זרע היינו זרעוני גנה שאינם נאכלים בסתם. ופירש אשר יזרע. דסתמא יזרע. מה שאין כן אם מכל מקום הכינו למאכל כאשר יבואר (פס', לח). **זרוע.** היינו זרעים שראוים לאכילה אבל זרעם ונעשו מחוברים לקרקע. ופירש אשר יזרע שנזרע ממש.

טהור הוא. דזריעה מטהרת. ונכלל בזה השקת מים שמטהרין מטעם זריעה כדאיתא בפסחים (לד, ב) מכדי זריעה נינהו כו' וכלשון הפסוק יזל מים מדליו וזרעו במים רבים ע"ש.

פרק יא, לח

לח וְכִי יִתֵּן מַיִם עַל-זֶרַע וְנָפַל מִנְבֵּלְתָם עָלָיו טֵמָא הוּא לָכֶם :

וכי יותן מים על זרע. היינו זרעוני גנה שאינם נאכלים אף על פי שסתמן לזריעה אבל אם יותן מים להכשירן למאכל, נעשים אוכל ומקבלים טומאה. זהו משמעות המקרא. וגם חז"ל פירשו הכי את הפשט. אלא מכל מקום מדלא כתיב הכנה אחרת אלא בנתינת מים, משום הכי פירש דגם זה הפסוק מיירי בהכשר מים.

(הרחב דבר: ולפי דברינו דמיירי זה הפסוק עיקרו בזרעוני גנה שאינן נאכלין. מיושב הא דאיתא בפסחים (יד, א) בדרש טמא הוא לכם. הוא טמא ואין אוכל מטמא אוכל. וקאמרי אמוראי דזה אינו אלא בחולין ולא בתרומה וקדשים ונדחקו רבותינו התוס' מגלן לחלק. ולדברינו ניחא דזרע אינו אלא בחולין כי אין בו תרומה וקדשים).

פרק יא, לט

לט וכי ימות מן-הבהמה אשר-היא לכם לאֲכֹלָה הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד-הָעָרֵב:
וכי ימות. לא כבהמה טמאה דכתיב סתם נבלתם (פס',כד). לא שנא מתה לא שנא
 נשחטה. אבל בהמה טהורה דוקא כי ימות ולא שנשחטה.

פרק יא, מג

מג אֶל-תִּשְׁקְצוּ אֶת-נִפְשֵׁיכֶם בְּכָל-הַשָּׂרָץ וְהַשָּׂרָץ וְלֹא תִטְמָאוּ בָהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם:
ולא תטמאו בהם. לפרש"י בגמרא מכות ט"ו בסוגיא דאכל דאכל פוטיתא. הרי זה לאו בפני
 עצמו. ולפירש הגאונים והרמב"ם ז"ל אינו אלא טעם האיסור. והכי מתפרש אזהרה דלא
 תטמאו בהם דפרשת אחרי (יח,ל) בעריות. וכן ולא יטמאו את מחניהם דס' במדבר ה' ג'
 יע"ש. ודעת רש"י דכאן אי אפשר לפרש הכי שהרי כתיב ונטמתם בם. והיא לטעם.

פרק יא, מד

**מד פִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדְשְׁתֶּם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תִטְמָאוּ אֶת-
 נִפְשֵׁיכֶם בְּכָל-הַשָּׂרָץ הַרְמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ :**

והתקדשתם. שתרצו להתקדש מתאות מאכלות אסורות.
והייתם קדשים. הנני מבטיח שיהיה בסייעתא דשמיא הכי כדאיתא ביומא ספ"ג (עט,א)
 המקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה היינו שלא יאונה לו כל און בשוגג מאכל טמא כמו
 שכתבו התוס' חולין ד"ה ב' ד"ה צדיקים דנאמר על מאכל איסור ביחוד. והוא מפסוק זה.
כי קדוש אני. ורוצה אני לקדש אתכם. ועיין להלן כ' י"ז.

ולא תטמאו את נפשתיכם וגו'. לפרש"י בסוגיא דאכל פוטיתא הוא עוד אזהרה לשרץ
 הארץ. אבל לדעת הגאונים והרמב"ם ז"ל הוא אזהרה מיוחדת על בריה הנולדת מעפוש.
 והנה לפי זה יבואר פסוק הסמוך טעם מיוחד לאזהרה זו כאשר יבואר. אבל א"כ היה ראוי
 להתחיל הפסוק ולא תטמאו את נפשתיכם וגו' וטעמו. וריש הפסוק דילן יהי נמשך בפסוק
 הקודם וטעם לו. ולמה זה עירב הפסוק טעם האזהרה הקודמת ואזהרה אחרת יחד, ולא
 דבר ריק הוא. אלא בא ללמדנו דשייך אזהרה זו גם כן לטעם אזהרה הקודמת. דמי
 שמטמא נפשו במאכלות אסורות מכח התורה יבא לשקץ טבעו כ"כ עד שיאכל גם דברים
 המתועבים לנפש נקיה בדעת אדם וכמו כל חומר וצורה שכל שצורתו גבוה ממה שלמטה
 ממנו. הרי חומר חלש ממנו וכשנפסדת צורתו גם החומר הולך תמס יותר מחומר

הפחות. כך הוא בעיני הנפש. נפש ודעת האדם גבוה מנפש הבהמה וכאשר משחית נפשו מדעת האדם הרי נעשה גרוע מבהמה ומזיק ביותר. כמו שכתוב בספר בראשית ו' ג-ה ע"ש. וכמו כן נפש הישראלי גבוהה על פי דעת תורה שעליו וכשמשחית דעת תורה ממנו נעשה גרוע מנפש האדם שאין עליו דעת תורה ולא יפלא ממנו לאכול גם דברים המתועבים וכל השרץ הרומש על הארץ. ועיין מה שכתבתי להלן (כה, יז). ואחר שכן סוף הפסוק בא לטעם ג"כ. דלא תגרמו לטמא נפשתיכם בכל השרץ הרומש על הארץ ועיין מה שכתבתי עוד בס' דברים (לב, טו) בשירת האיזנו על הפסוק וישמן ישורון וגו'.

פרק יא, מה

מה כי אני יהוה המעלה אתכם מארץ מצרים להית לכם לאלהים והייתם קדשים כי קדוש אני:

כי אני ה'. הוא טעם על אזהרה שלפניו להתרחק מדברים המתועבים. שהרי העלה אתכם מארץ מצרים בשביל זה שאתם נקיי הדעת יותר מכל אוה"ע באותו זמן שהיו משועממים מן דעת אדם. וכדאיתא ר"פ איזה נשך (ב"מ סא, ב) יצ"מ דכתיב בשרצים וכו'. ע"כ והייתם קדשים. מוכשרים אתם ביותר משארי בני"א להיות גם קדושים שהוא עוד למעלה מנקיות הדעת לבד.

כי קדוש אני. משום הכי מסייע אני לזה להעלות נפש האדם שיהא קרוב אלי בכל האפשר והיינו קדושה.

פרק יא, מז

מז להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל :
להבדיל בין הטמא ובין הטהור. הוא מצות עשה לחקור ולבדוק כל שהוא ספק אם טמא או טהור ע"פ סימנים שאין ניכר לנו בברור כדאיתא בחולין (נט, א) היה מהלך במדבר ומצא בהמה שפרסותיה חתוכות בודק כו'. ואפילו לדעת הרמב"ם דספק מהתורה מותר מהתורה מכל מקום כל שאפשר לברורי מצות עשה מהתורה לבדוק ולברר כמו שכתבנו בספר דב' כ.כ.

וכתיב בין הטמא ובין הטהור. ולא כתיב בין טמא לטהור. וכבר ביארנו כמה פעמים דשתי פעמים בין מלמדנו דיש הבדל בין ערכי הקצוות קרוב לזה ולזה כמו שכתבתי בס'

בראשית א' ובכמה מקומות. והיינו משום דלא כל הספיקות שוין. יש ספק קוב לכשר מכל מקום צריך לברר לגמרי הכשרו אלא שאם לא ברר לא עשה איסור כ"כ. וגם לענין לכתחלה קיל, כמו בחולין (סד,א) גבי ביצים, חלבון מבחוץ וחלמון מבפנים, ואמר לך נכרי של עוף פלוני וטהור הוא, סמוך עליו, בסתמא לא תסמוך עליו, וכן הרבה. ויש ספק קרוב לטמא. ועונשו בידי שמים מרובה, מכל מקום אינו אלא ספק ואין לוקין עליו. והכל נקרא ספק. [כמו ספק חשיכה ספק אינו חשיכה אין מעשרין וכו' (שבת לד,א). ולכאורה הוא למיתניה ספק חשיכה או אינה חשיכה. ולכל הפחות הוא למיתני ספק אינו חשיכה ברישא שהוא קודם בזמן מחשיכה. אלא הכי פירושו בין בזמן שקרוב ליום ורק מכל מקום הוא ספק חשיכה בין בזמן שקרוב ללילה אלא שמכל מקום ספק אינה חשיכה] ועל זה כתיב מצות עשה להבדיל בין הטמא ובין הטהור שכל הספיקות שאפשר לברר בין היתרן בין איסורן מצות עשה על בי"ד לברר. וכשם שאסור להקל בספק הקרוב להחמיר. או שלא לברר איזה ספק ולנהוג בו היתר כן אסור להחמיר במקום שאפשר לברר היתרו.

ובין החיה הנאכלת וגו'. היינו בספק טריפה כפרש"י. וקמ"ל דאף על פי שהיא בחזקת כשר מכל מקום אם כבר נולד ספק וריעותא מחויב להבדיל ולבדוק כל האפשר. וגם בזה כתיב בשתי פעמים בין דלא כל ספקי טריפות שוין. והבדיקה חובה על כל ספק ומלקות אינו בכל ספק. אבל בחומר האיסור יש הבדל בין כשרה ודאית ובין טריפה ודאית. ועיין בפרשת קדושים בפסוק והבדלתם בין וגו'.